
Pero ARAČIĆ, Đakovo

PASTORALNE TEME U UŽEM SMISLU U GLASNIKU/VJESNIKU KROZ 125 GODINA

Pastoralne teme u 125 godina Glasnika/Vjesnika obrađuju se tako da su poredni prilozi po pastoralnim temama a unutar njih prati ih se kronološki. Tako uz pomoć obilnih bilješki želi se ući u pastoralnu tematiku u užem smislu u Glasniku/Vjesniku.

U radu su pastoralne teme u užem smislu poredane u 28 naslova, a 29. naslov spominje teme koje su vrlo rijetko obrađivane, svega jednom ili dva puta.

U tolikoj obimnoj građi nije moguće ulaziti u prosudbu kvalitete svih priloga. To će se morati raditi po određenim temama. No, i tada ih se treba uvijek smještati u duh vremena kada su nastajali i tadanje crkvene prakse.

Glasnik/Vjesnik je, i kad nije imao i od kada ima podnaslov „pastoralni“, bio pastoralni časopis. To je očito iz doista brojnih priloga koji promišljaju samo crkveno djelovanje, preduvjete i nositelje, pastoralno planiranje, zajednički pastoral, strukture, organizaciju, navještanje, demografiju, pastoral braka i obitelji, vjersku formaciju doraslih, socijalnu nauku crkve, odgoj mladih, crkvene pokrete, kulturu i inkulturaciju...

Kad se gleda Glasnik/Vjesnik s aspekta suradnika to su bila gotovo redovito najjača pera iz Hrvatskog corpusa određenog vremena. Povremeno je bilo i prijevoda, ali i inozemnih suradnika, koji su naručeno pisali za Glasnik/Vjesnik.

Ostaje veliki posao vrednovanja Glasnika/Vjesnika u pastoralnim temama ali i određenim vremenskim razdobljima. Bez obzira na uspone i padove sigurno je ipak jedno, da je Glasnik/Vjesnik imao i ima svoje mjesto u corpusu Hrvatskog naroda i da je doprinio razvoju i kvaliteti crkvenog djelovanja.

Uvod

Za naše razumijevanje ove teme temeljno je odrediti njen opseg. To smo pokušali učiniti uvođenjem izričaja „u užem smislu“. Prvo što smo time htjeli reći jest da je *Glasnik/Vjesnik* u širem smislu kao cjelina na različite načine sav i intencionalno pastoralan, tj. usmjeren poboljšanju znanja i kvalitete pastoralnih djelatnika upravo za njihovo djelovanje¹ i promišljanju crkvene prakse u konkretnim društvenim okolnostima. Drugo što odmah želimo reći jest da se naš pogled ograničava na one studije *Glasnika/Vjesnika*, koje možemo nazvati općim pastoralnim temama kao i onim koje se neposredno tiču zajednice vjernika i njenog funkcioniranja. Treba reći da će se na drugom mjestu govoriti o katehizaciji kao sustavnom radu sa školskom djecom, iako će i ovdje morati biti rečeno ono najnužnije kad je riječ o pripravama na neke sakramente. Isto tako izostavljamo liturgijska pitanja, koja pripadaju onom segmentu crkvenog zbivanja koji se odnosi na slavljenje. I lik samog pastoralnog djelatnika svećenika bit će posebno obrađivan te će ovdje biti spomenut u nekim funkcionalnim segmentima. I biskupske poslanice, posebno Strossmayerove, imaju bogati pastoralni naboj, ali i one će biti posebno obrađivane, a kod nas spomenute ukoliko su utjecale na segment navještanja.

1. Korizmene okružnice

Jednu činjenicu treba istaknuti, koja je dala pečat *Glasniku/Vjesniku*, a to su pastoralna pisma biskupa na početku korizmenog vremena. U tome je gotovo nedostižan biskup Strossmayer, koji samo u *Glasniku* objavljuje 36 pastoralnih okružnica, od kojih svega 6 nisu napisane za korizmeno vrijeme. Treba reći da one u *Glasniku* imaju gotovo tisuću stranica, odnosno točno 984 stranice, a prosječni broj stranica po poslanici se kreće od 20 do 67 stranica. Prva korizmena okružnica objavljena je u *Glasniku* 2(1874)3,17-23, a zadnju objavljuje u 89. godini života u *Glasniku* 31(1903)4,25-29.² Strossmayerovi nasljednici nastavljaju praksu pisanja korizmenih okružnica. Biskup Ivan Krapac (1910-1916) objavljuje 6 korizmenih okružnica i s različitim tematskim sadržajima. Isto nastavlja i biskup Antun Akšamović (1920-1959) objavljujući

¹ U *Glasniku* 1(1873)1,1 stoji da će imati službeni dio, tj. poruke biskupa, Ordinarijata, ali da će mu na srcu biti „praktično obrazovanje svećenstva“, što za Strossmayera znači da će se izbjegavati da postane poprište visokih i čisto teoretskih teoloških rasprava. „Nasuprot u praktičan život svećenstva što dublje posegnuti, pastirsko uredovanje što poukom, što savjetom olakholiti; to je cilj, za kojim naumismo poći“. Zanimljivo je da je već tada izrečena ambicija da *Glasnik* izade i izvan granica biskupije te se u tom pravcu veli: „Uz takav sadržaj i pravac nadamo se, da će *Glasnik* omiljeti svakom svećeniku, te krepke podpore naći širom po domovini“(ondje).

² Nešto iscrpnije o Strossmayerovim poslanicama vidjeti: ARAČIĆ, Pero, *55 godina pastoralnog djelovanja biskupa Josipa Jurja Strossmayera*, u HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI, *Zbornik radova o Josipu Jurju Strossmayeru*, Zagreb, 1997., 39-56, ovo: 40-41.

21 korizmenu okružnicu. Biskup Stjepan Bäuerlein (od 1951. pomoćni biskup a 1959. - 1973. dijecezanski biskup) piše 1952. korizmenu poslanicu, a iza toga se, iako ne toliko redovito, pojavljuju korizmene poruke biskupa Biskupske konferencije, a ne naših dijecezanskih biskupa. Kad znamo da te okružnice obrađuju temeljne vjerske istine, aktualna životna pitanja vjernika, crkvenih i društvenih zajednica, onda je očito da one utječu na crkveno djelovanje.

2. Glasnik je izvor za proučavanje demografskih tema

2.1. Praćenje demografskih podataka

Ova tema je našla svoj prostor od samih početaka pa sve do današnjih dana, istina ne stalno istim intenzitetom. Tako se već u prvom godištu pod naslovom „Priposlano“ javlja Živko Ogić župnih Kukujevaca i šalje pregled kretanja stanovništva u župi od 1783.-1873., tj. za 100 godina.³ On ujedno poziva da se i drugi jave s podacima, što je naišlo na odjek i tako dobivamo dragocjene podatke u nizu pod naslovom: „Gibanje pučanstva u biskupiji“ za sljedeće župe i mjesta: Već spomenuti Kukujevci od 1773.-1873., Trnjani od 1800.-1872⁴, Privlaka od 1790.-1873. i Nikinci 1786-1873.⁵ Račinovci 1769.-1873., Strošinci od 1822.-1873., Morović 1807.-1873.⁶ Gibarac 1790.-1872., Tovarnik 1770.-1873⁷, Drenje 1876.-1872. i Šumeće 1794.-1873.⁸, Gorjani 1786.-1872.⁹, Piškorevci 1800.-1873.¹⁰, Sot 1742.-1872 i Novak, fil. Lovas 1790.-1872.¹¹, Bošnjaci 1790.-1872.¹² Ovdje je stao taj pregled po župama i možemo reći da je prava šteta. Ipak za 18 godina javlja se ponovno pregled o gibanju pučanstva, ovaj put na razini biskupije za desetljeće 1880.-1890.¹³ Iza dosta velike pauze nailazimo na pregled za Bošnjake za 1874.-1914.¹⁴ Temu zadržavaju u kontinuitetu Ferdo GESTNER¹⁵ i Vilko ANDERLIĆ.¹⁶

³ Usp. OGJIĆ, Živko, *Priposlano*, *Glasnik* 1(1873)6,47-48. Opaska: Kao skraćene upotrebljavamo *Glasnik*=Glasnik đakovačko srijemske biskupije i VDSB=Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, za razdoblje kad se moralo mijenjati ime.

⁴ *Glasnik* 1(1873)9,70-71.

⁵ *Glasnik* 1(1873)11,87-88.

⁶ *Glasnik* 1(1873)13,103-104.

⁷ *Glasnik* 1(1873)16,126-127.

⁸ *Glasnik* 1(1873)17,132-133.

⁹ *Glasnik* 1(1873)18,143-144.

¹⁰ *Glasnik* 1(1873)19,151.

¹¹ *Glasnik* 1(1873)21,165-166.

¹² *Glasnik* 1(1873)24,191.

¹³ Usp. *Glasnik* 19(1891)15,164.

¹⁴ *Glasnik* 42(1914)4,41-42.

¹⁵ *Teška naša rana*, *Glasnik* 65(1917)2,922-11; 3,19-20.

¹⁶ *Na mrtvoj straži*, *Glasnik* 52(1924)10,78-80.

Statistički podaci se ponovno javljaju 1930. i to za Slavoniju¹⁷, đakovački¹⁸ te zemunski dekanat.¹⁹ Tek u naše vrijeme demografija kao znanost u stanju je stručno prikupiti i proučavati statistike i interpretirati ih, o čemu *Vjesnik* donosi stručne studije.²⁰

2.2. Tematiziranje demografskog problema

Već sljedeće godine tj. 1874. u 8 brojeva nailazimo na pokušaj traženja uzroka slabe demografske situacije i opadanja pučanstva.²¹ Naravno da je očekivan apel na svećenstvo i to i na njegovu rodoljubnu svijest i okupljanje na akciju. Tu se posebno ističe župnik u Privlaci PAULIĆ, koji je priredio sastanke za svećenike s kojih se objavljuju zaključci.²² Kroz to promišljanje i gledanje kako su drugi radili došlo se na ideju o osnivanju „Bratovštine kršćanskih matera“ o čemu detaljno imamo u gotovo cijelom godištu 1880. godine.²³ Sljedeće godište nastavlja s različitim temama kao što je pitanje kršćanskih majki, ali i očeva, braće i uopće odnosa u obitelji.²⁴ U ovom kontekstu svakako je zanimljivo davanje važnosti u to doba primaljama, koje su bile jedine koje su u mjestima mogle pomagati ženama i koje su mogle

¹⁷ Usp. BERTI, Ivan, *Slavonija umire*, *Glasnik* 58(1930)1,6-8., Isti, *Naš problem*, *Glasnik* 58(1930)13,113-115.; Isti, *Profilaksa začeca*, *Glasnik* 58(1930)16,137-139; 17,149-150.; Isti, *Problem nataliteta i mortaliteta te depopulacije u Slavoniji*, *Glasnik* 58(1930)19,123-125; 20,130-132.; Isti, *Opadanje stanovništva u Slavoniji*, *Glasnik* 59(1931)16,133-135.

¹⁸ Usp. *Glasnik* 58(1930)6,57-59.

¹⁹ Usp. BERTI, Ivan, *Vitalni indeks zemunskog dekanata*, *Glasnik* 67(1939)9,70-74. Inače predavanja na koroni u Zemunu pod naslovom *Naš najteži problem* objavljeno je u *Glasniku* 64(1036) 7,55-57; 8,61-63; 9,74-75; 10,80-84; 11,88-89.

²⁰ Usp. WERTHEIMER-BALETIĆ, Alica, *Tendencije u reprodukciji stanovništva Hrvatske*, VĐSB 124(1996)2,82-85., Isti, *Sličnost i specifičnost demografskih promjena u Hrvatskoj u odnosu na zapadno-europske zemlje*, VĐSB 125(1997)4,241-246., AKRAP, Anđelko, *Demografsko stanje i perspektive odabranih gradova Đakovačke i Srijemske biskupije na teritoriju Hrvatske*, VĐSB 125(1997)5,512-520. Isti, *Demografska, konfesionalna i obiteljska struktura negradskih naselja odabranih općina Istočne Hrvatske*, VĐSB 125(1997)12,727-735, ŽIVIĆ, Dražen, *Temeljne entografske značajke Istočne Hrvatske*, VĐSB 125(1997)12,736-740.

²¹ Usp. F.F., *Zašto naš narod propada?* *Glasnik* 13(1874)104-106; 14 (1874)113-115; 15 (1874)119-122; 16(1874)128-1130; 17(1874)136-139; 18(1874)144-146. ŠALOVIĆ, I, *Uzroci opadanja pučanstva u Slavoniji*, *Glasnik* 58(1930)5,49-51.

²² PAULIĆ, I-F., *Poziv na rodoljubno svećenstvo*, *Glasnik* 6(1876)14,126., Isti, *Novi poziv na rodoljubno svećenstvo*, *Glasnik* 6(1878)23,197-198., Isti, *Narod nam propada. Od čega? I kako da mu pomognemo*, *Glasnik* 8(1880)5,44-48.

²³ Usp. PAULIĆ, Izidor, *Bratovština kršćanskih matera*, *Glasnik* 8(1880)6,55-58; 7,65-66; 9,79-80; 10,89-90; 12,105-106; 13,112; 14,119-120; 15,124-129; 18,150-154; 19,160-161; 21,174-175; 22,183-185; 23,193-194; 24,197-200; 24,201. KUHNER, M., *Društvo kršćanskih matera*, *Glasnik* 59(1931)17,138-142; 18,147-150.

²⁴ Usp. *Glasnik* 9(1881)1,6-7; 1,15-16; 2,19-21; 6,66-69; 8,94-96; 12,126-129; 15,148-152; 21,196-198; 22,204-207; 23,214-216; 24,219.

doprinijeti smanjenju smrtnosti novorođenčadi. Župnikova je dužnost da primalje pouči o svim vidicima njihova djelovanja.²⁵

3. Laici

Zasigurno da tema laikata nije bila toliko obrađivana pod tim nazivom. Ipak, kad pogledamo teme o pokretima, o mladima, onda itekako ta tema imaše svoje mjesto u *Glasniku/Vjesniku*, izuzevši teža razdoblja komunističke diktature. Ipak 1961. godine započinje rasprava o toj temi²⁶, a saborski dekret o *Apostolatu laika* potiče kod nas traženje terminologije²⁷, povezuje prekinute niti ranijih istaknutih laika²⁸, podsjeća što je bilo kroz povijest od početaka²⁹ da bi laike vidjeli u izgradnji opće³⁰ ali napose partikularne Crkve.³¹ Naravno da postoji raskorak između zamisli i ostvarenja i pitanje laikata u Crkvi bit će zadugo vruća tema.³² U tom vidu treba premišljati o novom liku svih pastoralnih djelatnika³³ kao i o međusobnim očekivanjima.³⁴ Normalno da se moraju uspostaviti određeni uvjeti za djelovanje laika općenito.³⁵ Ne bi se smjela zaboraviti laička odgovornost za svjetovno.³⁶ Zato je neophodan smišljen i sustavan odgoj laika bilo na župi bilo na ostalim formativnim ustanovama.³⁷ Novi segment u laičkom pitanju su oni koji studiraju teologiju kao i oni koji preuzimaju vjeroučiteljsku službu. I samo mjesto djelovanja i

²⁵ Usp. Podučavanje primalja, *Glasnik* 1(1873)10,75-77; 11,82-84.

²⁶ Usp. *Laikat u suvremenoj Crkvi*, VĐSB 82(1961)10,146-148.

²⁷ Usp. KNI EWALD, Dragutin, *Svjetovnjaci*, VĐSB 85(1964),33-35, Isti, *Laici*, VĐSB 85(1964)3,55-57; Isti, *Christifideles*, VĐSB 85(1964) 4,71-73.

²⁸ Usp. ČEKADA, Čedomil, *Uz provedbu saborskog dekreta „O laičkom apostolatu (U spomen dr. Ivana Merza)*, VĐSB 87(1966)5,107-109; KUKULA, Ivan, *Suradnja svjetovnjaka u misiji Crkve. Uz 50. Godišnjicu smrti biskupa dr. Aantuna Mahnića*, VĐSB, 91(1970)11,194-198

²⁹ Usp. ŠULJAK, Andrija, *Laici u Crkvi. Historijski aspekt*, VĐSB 113(1985)10,146-149.

³⁰ Usp. MAZIĆ, Bono, *Jedan laik na Sinodi*, VĐSB 112(1984)2,31-32.

³¹ Usp. ŠAGI, Bono, *Suodgovorno sudjelovanje laika u izgradnji partikularne Crkve*, VĐSB 113(1985)10,156-158; 11,171-173.

³² Usp. HRANIĆ, Đuro, *Laik „laik“ u Crkvi?*, VĐSB 114(1986)10,185-188; NOVAK, Mirko, *Razmišljanja o mjestu i ulozi laika u Crkvi*, VĐSB 114(1986)3,57-59; Isti, *Dileme oko uloge laika u Crkvi*, VĐSB 115(1987)3,58-59.

³³ Usp. ŠAGI, Bono Zvonimir, *Lik pastoralnog radnika*, VĐSB 115(1987)1,16-18.

³⁴ Usp. GIJEK, Ante (prir.) *Što laici očekuju od svećenika?*, VĐSB 111(1983)1,15-17.

³⁵ Usp. VUCO, Luka, *Uvjeti djelovanja laika u Crkvi*, VĐSB 115(1987)5,94-95.

³⁶ Ussp. ŠAGI, Bono Zvonimir, *Laici/laikat i laičnost - svjetovna dimenzija Crkve*, VĐSB 121(1993)1-2,5-8.

³⁷ Usp. IVANČIĆ, Tomislav, *Odgoj laika u župi*, VĐSB 123(1995)6,130., Isti, *Sredstva laičke duhoovnosti*, VĐSB 123(1995)3,130.; Isti, *Laici, nada i briga*, VĐSB 123(1995)4,191; *Duhovna obnova za studente laike*, VĐSB 124(1996)12,754.

formaciju nužno je utemeljiti i premišljati.³⁸ Iz svega vidimo da je *Vjesnik* s tom temom vrlo cjelovit i pravovremen.

4. Svećenik, revnitelj vjerskog, ali i ukupnog odgoja ljudi

Naravno da je već u drugom godištu započela tema o svećeniku, koja će kroz svu povijest *Glasnika/Vjesnika* biti prisutna. Budući da se na drugom mjestu obrađuje i pitanje duhovnosti kao i lika svećenika, nas ovdje zanimaju neki vidici, koji su zanimljivi u profilu svećeničkog djelovanja. Zanimljivo je da su u prvim godištima naglašeni prosvjetni zadaci svećenika, ali i kad je riječ o gospodarstvu, zdravlju ili općoj naobrazbi, posebno na selu.³⁹ Ulogu proširenja teološke naobrazbe župnik treba ostvariti i prema svom duhovnom pomoćniku.⁴⁰ Imajući u vidu društvenu situaciju nije čudo da su teme materijalnog aspekta svećeničkog života također našle svoje mjesto.⁴¹ Tu je i tema o tzv. „svećeničkoj rezidenciji“, tj. obvezi stanovanja u župskom domu i boravka u župi⁴² kao i tema o svećeničkoj oporuci.⁴³ Svećenički stil življenja i kompleksnost službe zahtjevali su obradu tema kao što su njegov odnos s vjernicima⁴⁴ s pitanjem što zapravo vjernici očekuju od svećenika.⁴⁵ Naravno, društveno mjesto i uloga svećenika bili su uvijek izazovni⁴⁶ i zato već početkom ovog stoljeća i sociologija pokazuje zanimanje za njegovo djelovanje.⁴⁷ Svakako su zanimljivi naglasci koje nalazimo nakon dolaska demokracije o novom

³⁸ Usp. BALOBAN, Josip, *Tko i što je student(ica) teologije danas?*, VĐSB 121(1993)5,77-79; PRKAČIN, Beata, *Formacija vjeroučitelja*, VĐSB 123(1995)5,245-247; PERKOVIĆ, Đurica, GAČIĆ, Ljudevit, *Susret studenata laika s pomoćnim biskupom dr. Marinom Srakićem*, VĐSB 122(1994)1,15-17; PALOŠ, Rudi, *Laici u evangelizaciji i katezezi, KLIŠ-Subotica 1987.*, VĐSB 115(1987)9,164-165.

³⁹ Usp. *Glasnik* 2(1874)6,51-52; 7,59. Tema o selu vraća se pod naslovom „Svećenik i seljačko pitanje“ u *Glasniku* 37(1909)14,107-108; 15,114-116.

⁴⁰ Usp. *Glasnik* 4(1876)17,132-135; 18,141-142.

⁴¹ Usp. *Glasnik* 3(1875)12,110-112; 13,116-117; 14,124-125; 15,133-134; 16,139-141; 18,152-156; 18,155-157; *Glasnik* 15(1887)21,221-223; 24,251-253.

⁴² *Glasnik* 6(1878)20,169-170. Tema se vraća još jednom u VĐSB 89(1961)7-8,99.105.

⁴³ *Glasnik* 14(1886)11,140-141; 12,146-147. *Glasnik* 15(1887)24,251-253.

⁴⁴ Tako čitamo naslove: *Obćenje svećenika sa svjetovnjaci*, *Glasnik* 14(1886)8,117-119; 9,135-136., kao i onaj M.P., *Svećenik i puk katolički*, *Glasnik* 22(1894)1,1-4; 3,42-43; 4,52-53; *Svećenik među vjernicima*, VĐSB 89(1961)7-8,112-114.

⁴⁵ MAROŠEVIĆ, Tomislav, *Što danas očekuju vjernici od svećenika?*, VĐSB 102(1974)11,212-214.

⁴⁶ O tome svjedoče naslovi: BULAT, Pero, *Na što nas svećenike poziva rezolucija Narodne skupštine*, VĐSB 100(1969)9,161-162., ŠIMUNDŽA, Drago, *Svećenik (župnik) pred današnjim društvenim promjenama*, VĐSB 118(1990)3,43-47.

⁴⁷ Naslov upravo tako i glasi: *Sociologija i svećeničko djelovanje*, *Glasnik* 39(1911)145,115-116.

premišljanju odnosa svećenik-laici i potrebe njihove formacije upravo u krugu župe, tj. o župnikovoj dužnosti s obzirom na tu formaciju.⁴⁸

5. Socijalni nauk Crkve

Društvena stvarnost sa svim sastojnicama uključujući političke i gospodarske sustave našla je istaknuto mjesto u *Glasniku/Vjesniku*. Središnje mjesto našlo je objavljivanje i komentiranje enciklike „*Rerum novarum*“ pape Leona XIII.⁴⁹ Međutim, desetak godina prije nailazimo na kršćansku prosudbu lihve⁵⁰ kao i temu o pravednoj kupovnoj cijeni.⁵¹ Sučeljava se način življenja u ljudskom društvu s evanđeoskim savjetima i to vrlo opširno.⁵² Kronološki se javlja i tema socijalizma u Hrvatskoj, gdje se njegovoj pojavi u Srijemu daje određeno značenje.⁵³ Rasprava se zahuktava do pitanja stava kršćanstva prema radu⁵⁴ i nastavlja dužom raspravom o socijalnim pitanjima⁵⁵ kao i socijalnim pokretima nadahnutih kršćanstvom.⁵⁶ Naduže se promišlja društveni položaj radnika⁵⁷ kao i pitanje prava na privatno vlasništvo, koju obrađuje dr. Vilko ANDERLIĆ, inače pisac prve Sociologije na hrvatskom.⁵⁸ Zanimljivo je susresti izvješća o socijalnim tečajevima za seljake⁵⁹ kao i temu zadrugarstva.⁶⁰ Napokon, uoči Drugog svjetskog rata, analizira se gospodarska bijeda.⁶¹

⁴⁸ IVANČIĆ, Tomislav, *Izobrazba laika u župi*, VDSB 123(1995)7-8,369; Isti, *Duhovna opremljenost laika u župi*, VDSB 123(1995)9,433; Isti, *Župnik živi za laike*, VDSB 123(1995)10,479; Isti, *Svećenik i laik - suradnici ili suparnici*, VDSB 123(1995)11,543.

⁴⁹ *Glasnik* 19(1891)13,145-146; 14,150-152; 15,159-160; 16,166; 17,173-175; 18,181-183; 19,189-1111191; 20,198-200; 21,195-206.

⁵⁰ *Lihva promatrana sa kršćansko-gospodarstvenog gledišta*, *Glasnik* 8(1880)6,53-55; 7,62-65.

⁵¹ *Pravedna kupovna cijena*, *Glasnik* 14(1886)2,15-16.

⁵² *Evangjeoski savjeti i ljudsko društvo. Sociol. Rasprava*, *Glasnik* 22(1894)3,45-46; 4,54-55; 5,62-63; 6,68-70; 7,77-79; 8,85-86; 14,132-134; 15,141-142; 19,173-175; 20,182-184.

⁵³ (Glas iz Srijema), *Socijalizam u Hrvatskoj*, *Glasnik* 25(1878)8,83-35; 9,92-94; 11,105-108. Tema će se opet naći nešto kasnije: AKŠAMOVIĆ, Antun, *Socijalizam*, *Glasnik* 36(1908)7,54-55; 8,63-64; 9,71-72; 10,78-79.

⁵⁴ BABIĆ, Stevo, *Drži li se kršćanstvo sbilja dušmanski naspram radu?*, *Glasnik* 27(1899)22,186-188; 24,221-222

⁵⁵ BABIĆ, Stevo, *Socijalno pitanje*, *Glasnik* 30(1902)4,28-30; 6,44-46; 7,52-54; 8,59-61; 10,78-80; 11,84-86; 13,102-103; 15,115-116; 16,123-124.

⁵⁶ *Kršćansko-socijalni pokret u Hrvatskoj*, *Glasnik* 32(1904)16,125-127.

⁵⁷ GORKI, A., (prev. Babić, Stevo), *Društveni položaj radničkog staleža*, *Glasnik* 34(1906)1,4-6; 2,13-15; 4,29-31; 5,39; 7,54-55; 10,80; 11,86-88; 15,120-123; 16,127-131; 17,137-139.

⁵⁸ ANDERLIĆ, Vilko, *Pravo privatnog vlasništva*, *Glasnik* 41(1913)4,39-40; 5,41-42; 6,50-51; 7,59-61; 9,79-80; 10,88; 11,96-98; 12,103-105. Isti, *Sociologija*, Đakovo 1912; Prikaz o knjizi nalazi se: *Glasnik* 40(1912)22,184.

⁵⁹ *Drugi socijalni tečaj u Slakovcima*, *Glasnik* 42(1914)10,92.

⁶⁰ *Zadrugarstvo i moralno ozdravljenje puka*, *Glasnik* 60(1932)21,163-165.

⁶¹ *Pastirsko pismo o gospodarskoj bijedi naših dana*, *Glasnik* 65(1937)2,10-13; 3,18-21; 4,25-27; 5,33-36;

Glasnik/Vjesnik će ponovno dati prostor ovim temama kad govori o kršćanstvu i radu⁶², o duhovnosti rada⁶³, te spomenu na *Rerum novarum*.⁶⁴

Još jednu temu ne treba izostaviti a ta je o pravu na azil i to već 1886. godine u više brojeva.⁶⁵

6. Opće obrazovanje odraslih

Zanimljivo je zapaziti da *Glasnik* već u prvom godištu, dakle od samih početaka, uvodi temu o obrazovanju puka. Analizira se stanje naroda i potreba sveopćeg obrazovanja braneći stav da vjera i znanost idu zajedno.⁶⁶ „Vjera i znanost dva su oka u glavi, dok narod na oba ne progleda, onda će tek sigurno i jasno moći gledati u budućnost“⁶⁷, tvrdeći da „Bez dostatne obrazovanosti, dižući čovjeka do svjesna i savjestna života, ne samo da se neće obezbiediti narodna eksistencija, nego niti vjera ne može uhvatiti čvrsta tla a kamo li da proizvede svoje blagotvorne posljedice“.⁶⁸ U tom kontekstu treba vidjeti i niz napisa s temom razlaganja vjere odraslima⁶⁹ i udruživanja hrvatskih katolika⁷⁰ kao i nešto kasnije osnivanje Društava za prosvjetu puka, što možemo smatrati *Glasnikovom* zaslugom, jer čak iz Splita traže za takvo društvo blagoslov od Strossmayera.⁷¹ U tom vidu logična je i aktualna tema i pitanje uloge i zadaća intelektualaca u Crkvi i društvu u novoj demokratskoj situaciji Hrvatske.⁷²

7. Vjersko obrazovanje odraslih

Svakako da analiza kvalitete kršćanskog življenja ostaje trajni zadatak, ali i problem crkvenog djelovanja. U tom vidu *Glasnik/Vjesnik*, kako je istaknuto u prethodnim naslovima, potiče na što širu evangelizaciju. U novije vrijeme promišlja se nešto dublje i kritičnije pučka religioznost općenito⁷³, raskorak

6,41-42.

⁶² DUGALIĆ, Vlatko, *Rad i kršćanstvo*, VĐSB 120(1992)3-4,31-32.

⁶³ KUŠAR, Stjepan, *Križ u duhovnosti rada*, VĐSB 118(1990)7-8,123-128.134.

⁶⁴ SRAKIĆ, Marin, *Rerum novarum - početak XX. stoljeća*, VĐSB 120(1992)1-2,3-8; 3-4,27-30.

⁶⁵ *Jus asyli*, *Glasnik* 14(1886)12,149-1152; 13,154-158; 17,187-188; 18,181-183; 19,189-191; 20,198-200; 21,195-206.

⁶⁶ *Pučka obrazovanost*, *Glasnik* 1(1873)19,148-149; 20,157-159; 21,162-164; 22,173-174; 24,186-188.

⁶⁷ *Pučka obrazovanost*, *Glasnik* 1(1873)20,157-159, ovo 158.

⁶⁸ Isto, *Glasnik* 1(1873)21,162-164, ovo 163.

⁶⁹ *Vjerozakonske mrlje*, *Glasnik* 4(1876)1,2-6; 2,10-12; 3,21-23; 4,26-28; 5,35-36.

⁷⁰ GRGINČEVIĆ, Stjepan, *Skupština hrvatskih katolika u Vukovaru, 24.siečnja*, *Glasnik* 6(1878)3,22-24; 6,62-64

⁷¹ *Usp. Glasnik* 24(1894)1,8, gdje nalazimo razmjenu pisama.

⁷² ŠAGI-BUNIĆ, Tomislav, *Uloga intelektualaca u Crkvi i društvu*, VĐSB 123(1995)10,480.

⁷³ JUKIĆ, Jakov, *Ogled o pučkoj religioznosti*, VĐSB 117(1989)5,83-86.; SRAKIĆ, Marin, *Pučka*

naivne religioznosti i stvarnog povjerenja u Boga⁷⁴ ali i sadržaj i lik katolika u Hrvatskoj.⁷⁵ Aktualnost promišljanja o odraslima, koji se pod utjecajem društvenih okolnosti vraćaju Crkvi,⁷⁶ nalazi također svoje mjesto. Posljedično traže se rješenja o mogućoj evangelizaciji⁷⁷, posebno odraslih⁷⁸, koja se često provodi kroz sustav katekumenata⁷⁹, koji je kao program ušao u ovoj biskupiji u redovitu praksu, što je vidljivo iz Pastoralnih programa objavljivanih na stranicama VĐSB.

8. Pastoral sakramenata

Bit će zanimljivo pratiti koliko i kako su na stranicama *Glasnika/Vjesnika* zastupljene teme sakramenata, koji su ipak određena ročišta u crkvenom pastoralnom radu. Odmah moramo primijetiti da tema krštenja nije problematizirana sve do najnovijih vremena, dok je tema pripreve na prvu pričest i ispovijed prisutna od samih početaka, a tema krizme prisutna je u povezanost s pastirskim pohodom biskupa. Pastoralna promišljanja općenito o slavljenju i pripravi svih sakramenata nastoje se povezana promišljati.⁸⁰

8.1. Priprava na (prvu) ispovijed i pričest

Istina je da su česti napisi koji govore o problematici prve ispovijedi i pričesti, tj. kako pripremiti djecu i kako s njima postupati prilikom prve ispovijedi⁸¹ i naravno kako inače postupati s djecom da se razvije zdrav stav prema tom sakramentu.⁸² Neposredno prije pojave rimskog dekreta „*Quam*

religioznost, VĐSB 123(1995)5,233-234; DUGALIĆ, Vlatko, *Antropološko-teološki temelji pučke religioznosti*, VĐSB 123(1995)231-232.

⁷⁴ UNGAR, Pal, *Između naivne religioznosti i povjerenja u Boga*, VĐSB 117(1989)5,88.93-94.

⁷⁵ BALOBAN, Josip, *Katolik u Hrvatskoj*, VĐSB 124(1996)11,645.-649.

⁷⁶ ŠAGI, Bono Zvonimir, *Novopridošli u crkvu i duhovna obnova*, VĐSB 125(1997)5,299-301.

⁷⁷ IVANČIĆ, Tomislav, *Kako praktički evangelizirati?*, VĐSB 124(1996)11,641-642.

⁷⁸ WEISSGERBER, Stanko, *Novost stara petnaest vjekova*, VĐSB 100(1972)10,184-186; JAKŠIĆ, Josip, *Mogućnost pouke u vjeri i pristup odraslih u kršćanstvo u našim okolnostima*, VĐSB 114(1986)9,151-154; *Inicijacija - zadatak Crkve. Studijski dani 30. i 31. 1. 1989.*, VĐSB 117(1989)1,9; DOMINKOVIĆ, Augustina, *Studijski dani o katekumenatu*, VĐSB 118(1989)4,76; MOLARI, Carlo, *Zreo kršćanin: čovjek zrele vjere*, VĐSB 119(1991)11-12,184-185; 120(1992)1-2,20-21; 3-4,40-42; 5,64-65.

⁷⁹ PAŽIN, Zvonko, *Katekumenat u osječkom dekanatu 1989-1991.*, VĐSB 121(1993)1-2, 19-20., *Isti, Perspektive katekumenata*, VĐSB 125(1997)5,302-308.

⁸⁰ ŠIMUNOVIĆ, Milan, *Aktualna promišljanja pastoralna sakramenata*, VĐSB 123(1995)3, 112-116.

⁸¹ M. St., *Priprava za prvu sv. ispovjed i pričest*, *Glasnik* 11(1883)6,71-72; 7,78-81; 8,84-87; *Kako valja postupati s djecom gledom na svetotajstvo pokore?*, *Glasnik* 14(1886)11,141-143; 12,147-149; 13,158-160.; KRBAVAC, J., *Poduka za prvu ispovjed i pričest*, *Glasnik* 18(1890)13,152-153; 14,160-161; 15,167-169; 17,185-186; 18,194-196.

⁸² *Kako imaš postupati s djecom na svetoj ispovijedi?*, *Glasnik* 4(1876)16,127-128; 17,131-132; 18,139-141;

singulari“ postavlja se i pitanje kada se to djecu treba pripustiti tim sakramentima⁸³ na što će uskoro odgovor doći sa spomenutim dekretom koji je objavljen i komentiran.⁸⁴ Tema o praksi pričešćivanja djece prema dekretu „*Quam singulari*“ vratiti će se na stranice *Vjesnika* 1960. godine⁸⁵ postupno proširujući temu na opći odgoj djeteta za euharistijski duh.

Ipak, kad je riječ o ispovijedi odraslih, smijemo ustvrditi da je počesto postavljena kazuistički. No, tema ima svoje mjesto od samih početaka. Tako se postavlja pitanje pripreme za uskrсну ispovijed⁸⁶, ali i teškoće u ispovijedanju zaručnika⁸⁷ i druga pastoralna pitanja vezana uz to delikatno područje.⁸⁸

Obnova svih obreda slavljenja sakramenata potakla je pastoralna promišljanja i aktivnosti i kod sakramenta pomirenja⁸⁹, ali i neke refleksije o kritičarima te prakse i mogućim uzrocima smanjenja prakticiranja tog sakramenta.⁹⁰

8.2. Pastoral sakramenta potvrde

Povezanost kanonskog pohoda župi s dijeljenjem sakramenta potvrde u svim izvještajima zasjenjuje moguću problematiku a i ostavlja nas siromašnima za iskustvo priprema. Tako su opisi puni svečarskog ugođaja susreta biskupa s narodom, opisa tog velikog slavlja, koje se zbivalo u ritmu oko svake pete godine, ali i duže, a da gotovo ništa ne saznajemo o krizmenicima. Ipak jedan natpis nalazimo koji se bavi pitanjem starosti kumova.⁹¹ Tek u naše vrijeme

19,148-150; 20,155-156; 21,162-164; 22,169-171; 23,177-178.

⁸³ GALOVIĆ, Grga, *Kada treba voditi djecu na prvu ispovijed i pričest?*, *Glasnik* 36(1906) 22, 175-176.

⁸⁴ *Prva sv. pričest*, *Glasnik* 39(1911)1,4-6; 2,11-14. Tu je objavljen dekret „*Quam singulari*“ i komentiran je. GALOVIĆ, Grga, *Prva i česta sv. pričest djece*, *Glasnik* 39(1911)18,144-146.152.

⁸⁵ *Praksa dječje pričesti u svijetlu dekreta „Quam singulari“*, *VĐSB* 98(1960)5,69-71; 6, 85-86; 9,123-125; 11,154-156. RIBINSKI, Petar, *Euharistija i dijete*, *VĐSB* 93(1965)7-8,130-131.

⁸⁶ *Glasnik* 2(1874)3,24; 4,30-32.

⁸⁷ J.B., *Poteži slučaj u ispovijedi zaručnika*, *Glasnik* 5(1877)10,98-100; 11,101-103.

⁸⁸ *Kako ćeš postupiti s onimi pokornici, koji mienjaju izpovjednike?*, *Glasnik* 5(1877)24, 220-221; *Jeli dozvoljeno primiti svetu pričest bez predaće izpovjedi?*, *Glasnik* 7(1879)15,134-136; 16,1542-144; 19,165-168. *Kako može izpovjednik djelovati na skušenost pokornika*, *Glasnik* 13(1885)16,157-160; 18,175-177. *Pastoralna pitanja tičuća izpovjedi*, *Glasnik* 14(1886)15,174-186. ŠTIGLIĆ, Martin, *Gdje se smiju ispovjedati žene?*, *Glasnik* 28(1900)21

⁸⁹ SRAKIĆ, Marin, *Uz obnovljeni red sakramenta Pomirenja*, *VĐSB* 105(1977)11,213-216; *Isti,Uz obnovljeni Red sakramenta pomirenja*, *VĐSB* 106(1978) 1,7-8;11-12; 2,28.32-34; 3,46-48.51; 4,67-68;71-73; 5,94-97.

⁹⁰ ČEKADA, Čedomil, *Ispovijed i njezini moderni kritičari*, *VĐSB* 99(1971)2,33-36; 3,53-56. MARKOVIĆ, Ladislav, *Zašto se danas mnogi ne ispovijedaju?*, *VĐSB* 112(1984)3,58-60; 4,79-80.

⁹¹ *Koliko godina mora biti onim, koji kumuju pri svetoj krizmi?*, *Glasnik* 14(1886)16,183-184.

nailazimo na rasprave o dobi, o krizmi i župi, o motivaciji, o načinu priprema. O udjelu roditelja i uopće o teologiji samog sakramenta.⁹²

8.3. Krsni pastoral

Tema krsnog pastoraleta može se reći da je vrlo slabo zastupljena, pogotovo nedovoljno kritički i kreativno. Tako prva tema vezana uz krštenje je ona o odabiru imena⁹³, o mjestu krštenja⁹⁴ te svojstvima krsnih kumova. Inače tema pastoraleta krštenja pojavljuje se baš ovu zadnju godinu.⁹⁵ Jedna studija govori o krštenju djece kao neiskorištenoj pastoralnoj šansi.⁹⁶ Konačno jedan broj *Vjesnika* tematski obrađuje krštenje s različitih aspekata⁹⁷, čime se željela osvežiti teologija, način slavljenja i prakticiranja u crkvenom djelovanju.

8.4 Bolesni, bolesničko pomazanje, umiranje i ožalošćeni

Ovo je kompleks ljudske stvarnosti, koji je nužno morao naći svoje mjesto na stranicama *Glasnika/Vjesnika*. Tako već 1877. nailazimo na opisivanje dušobrižnikovih dužnosti naspram bolesnih župljana.⁹⁸ Kasnije će se razvijati misli o općem pastoralu starih i bolesnih, njihovom odgoju za tu životnu etapu, ali sve nadahnuto Isusovim odnosom prema bolesti i bolesnima.⁹⁹ Naravno da su se u praksi nametala i pitanja glede odrješenja od grijeha umirućih¹⁰⁰ kao i

⁹² KOPILOVIĆ, Andrija, *Sakrament potvrde u životu župske zajednice*, VĐSB 114(1986)5, 83-86., JARM, Antun, *Krizma nije samo krizma. Razgovor s mons. M. Srakićem*, VĐSB 123(1995)4,192-194; IVANČIĆ, Tomislav, *Praznina koja zjapi*, VĐSB 125(1997)2,75-76; JERKOVIĆ, Marko, *Zašto idem na krizmu?*, VĐSB 125(1997)2,77-79; PROLOŠIĆ, Josip, *Dob primatelja potvrde*, VĐSB 125(1997)2,86-89; ŠAŠKO, Ivan, *Sakrament potvrde kao teološko-liturgijski izazov promišljanju i osmišljavanju pastoraleta*, VĐSB 125(1997)2,80-85; JERKOVIĆ, Marko, *Zadaća župne zajednice i kateheta u pripravi na sakrament potvrde*, VĐSB 125(1997)2,95-98; Isti, *Sidjelovanje roditelja u pripravi na sakrament potvrde*, VĐSB 125(1997)2,107-110.

⁹³ *Kako ćeš ime nadjenuti kršteniku pri svetom krštenju*, *Glasnik* 5(1877)21,196-197.

⁹⁴ ŠTIGLIĆ, Martin, *Gdje se smije krstiti?*, *Glasnik* 28(1900)39.

⁹⁵ BABIĆ, Stevo, *Krsnih kumova svojstva*, *Glasnik* 29(1901)9,75-77; ALBRECHT, Ivan, *Krsni kumovi i kumstvo*, VĐSB 125(1997)5,314.

⁹⁶ ARAČIĆ, Pero, *Krštenje djece - neiskorištena pastoralna šansa*, VĐSB 116(1988)3,46-48.

⁹⁷ ŠAŠKO, Ivan, *Hoditi s Kristom u novosti života*, VĐSB 125(1997)5,293-298; GOLIČNIK, Jože, *Krsni pastoral i kateheza nekoć i danas*, VĐSB 125(1997)5,309-311; MADŽAREVIĆ, Pavao, prir. *Ozdravljajuća snaga obreda krštenja*, VĐSB 125(1997)5,312-313; JARM, Antun, razg., *Kod nas se krštenja oglašavaju zvonima*, VĐSB 125(1997)6,407-410.

⁹⁸ *O dušobrižnikovu posjećivanju oboljelih svojih župljana*, *Glasnik* 5(1877)11,103-104; 12,110-111; 13,119-121.

⁹⁹ TOMIĆ, Marko, *Isusov odnos prema bolesti i bolesnima*, VĐSB 123(1995)10,481-482.; VALIDŽIĆ, Mirko, *Dušobrižnik i bolesnici. Refleksije i zaapažanja*, VĐSB 106(1978)4,74-77; TELEKI, Bela, *Odgoj i pastoral starih ljudi*, VĐSB 107(111979)4,73-75; BURRICHTER, Wolfgang, *Pastoral starih i nemoćnih*, VĐSB 118(1990)11,187-189.S.L., M.T., *Dušobrižništvo u bolnici*, VĐSB 118(1990)11, 190.191;

¹⁰⁰ *Sakramentalna odriešba umirućih*, *Glasnik* 5(1878)24,199-203.

pitanja djelotvornosti bolesničkog (posljed-njeg) pomazanja, kako su ga onda često zvali,¹⁰¹ kao i problema održava-nja tadanjih propisa o postu¹⁰² te odnosu prema nekatolicima na smrti.¹⁰³ Svakako pitanja oko smrtnog časa su vrlo zanimljiva te tako traže upute o tome što tada treba činiti dušobrižnik¹⁰⁴ ali i oni koji se mogu organizirati u određene bratovština koje se brinu za umiruće.¹⁰⁵ Uvijek je bilo intrigantno pitanje o znakovima nastanka smrti, o čemu također nalazimo materijal na stranicama *Glasnika/Vjesnika*.¹⁰⁶ Napokon, posebno poglavlje ovog pastoralala jesu oni koji su uciviljeni, ožalošćeni. Tako na stranicama ovog glasila nalazimo pod rubrikom Crtica iz pastoralala poznatog zagrebačkog pastoraliste Martina ŠTIGLIĆA i temu tješjenja žalosnih¹⁰⁷, tema koja će u naša vremena dobiti na posebnoj važnosti pod nazivom pastoralala žalujućih, ali koja se ne odnosi samo na problem onih koji su u smrti izgubili nekoga bliskoga.¹⁰⁸

8.5 Ženidba, brak i obitelj

Za očekivati je da ovako životna i vrlo kompleksna stvarnost dobije i primjeren prostor u *Glasniku/Vjesniku*. Želimo napomenuti da će mnoge teme o ženidbi sadržavati pravni vidik, ali i teološki, tj. sveukupni nauk Crkve o braku i obitelji. Mi pokušavamo uočiti mnoštvo tema, koje su upravljene odgoju zaručnika kao i svih sadržaja bračno-obiteljskog življenja.

8.5.1 Priprava na ženidbu

Kronološki gledano pitanja zaručničke priprave za sklapanje kršćanske ženidbe i njihovih zaruka prema tadanjem običaju teme su prvih godišta *Glasnika*.¹⁰⁹ Sustavno promišljanje o pastoralu priprave na ženidbu vratit će se tek šezdesetih godina opisom o iskustvima *Centro preparazione al matrimonio*

¹⁰¹ *O silnoj moći svetotajstva posljednje pomasti glede oprosta grieha*, *Glasnik* 7(1879)11, 103-104; 12,109-112

¹⁰² *Nješto o češkoj pričesti na smrtnoj postelji od strane takovih bolesnika, koji ne mogu obdržavati jejunium naturalae*, *Glasnik* 11(1883)16,133-135.

¹⁰³ *Katolički svećenik i na smrt oboljeli akatolici*, *Glasnik* 10(1882)24,220-226.

¹⁰⁴ *Nješto o dužnosti dušobrižnikovoj naspram bolesnikom u smrtnom času*, *Glasnik* 8(1880)16,135-137; 17,144-146; 19,158-160.

¹⁰⁵ *Bratovština sv. Josipa za pomoć umirućima*, VĐSB 110(1892)7-8,145; *Za umiruće*, VĐSB 99(1961)11, 159-160.

¹⁰⁶ *Može li se znati kada je čovjek mrtav ili prividna i prava smrt*, VĐSB 99(1961)3,39-40.

¹⁰⁷ ŠTIGLIĆ, Martin, *Tješjenje žalosnih*, *Glasnik* 5(1877)1,1-4.

¹⁰⁸ ARAČIĆ, Pero, *Pastoral žalujućih*, VĐSB 117(1989)10,171-172.177; DANNEELS, kard. Godfried, *Reči zbogom. Rastanci i ristanak*, VĐSB 124(1996)1,3-13; BAMBURAČ, Ljiljana, *Normalno i patološko žalovanje*, VĐSB 124(1996)1,14-18.

¹⁰⁹ ŠTIGLIĆ, Martin, *Pouka zaručnikom*, *Glasnik* 5(1877)2,12-14; 4,38-39. *Pastoralna pitanja tičuća se privatnih zaruka*, *Glasnik* 14(1886)14,164-166; 15,173-174; 21,233-224.

(CPM)¹¹⁰ propitivanjem kako to čine drugi i kako bi trebali pristupiti zaručnicima, bračnim parovima, učeći iz tuđih iskustava i uokvirujući sve u sadržaje kršćanske ljubavi.¹¹¹ Biskupska sinoda o obitelji 1980. našla je odjeka i uočljivo je promišljanje o sustavnom radu za zaručnike.¹¹² Dotaknuta su još poneka praktična pitanja kao što su pitanje liječničke svjedodžbe za sklapanje braka, o ispitu zaručnika, o slobodnom listu i nadležnosti župnika.¹¹³

8.5.2. Prirodno planiranje začeca

U kontekstu govora o pripravi za brak neizbježna je tema upravljanja plodnošću. O metodama upravljanja plodnošću počinje rasprava 1936. godine¹¹⁴ da bi se nastavila tek 1952. godine i 1961.¹¹⁵ Enciklika *Humanae vitae* pape Pavla VI, koja se odnosi na ovu temu, naišla je na prihvaćanje *Glasnika/Vjesnika*, ali i donošenje tekstova polemičkog karaktera protiv mišljenja koja su bila nešto suzdržanija. Tu je i osvrt na najnoviju encikliku o životu pape Ivana Pavla II „*Evangelium vitae*“.¹¹⁶

8.5.3. Nepoštivanje začetog ljudskog bića - pobačaj

Pojava nepoštivanja začetog ljudskog bića pobačaj je stvarnost s kojom se i *Glasnik/Vjesnik*, kao crkveno glasilo, morao sučeljavati. Iako je to vrlo stara pojava, ipak je u ovom stoljeću u našim prostorima postala masovna i vrlo zabrinjavajuća. Zato se, osim prikaza te pojave još iz biblijskih vremena¹¹⁷, pokušava promišljati kako zaustaviti tu pošast. U toj lepezi različiti su naglasci

¹¹⁰ *Zaručnička škola*, VĐSB 89(1961)11,165-167. Kasnije će i sam europski kongres biti organiziran u nas: PULJIĆ, Želimir, *Kongres CPM-a u Zagrebu*, VĐSB 113(1985)12,188-189.

¹¹¹ SRAKIĆ, Marin, *Sastavni elementi kršćanske ljubavi*, VĐSB 99(1971)11,201-205; BOŠNJAK, Srećko, *prir., Kako ćemo govoriti zaručnicima i bračnim drugovima?* VĐSB 95(1968)7-8,143-146.

¹¹² TOMIĆ, Marko, *prev. Dalja priprava na kršćansku ženidbu*, VĐSB 113(1985)12,189-190; SRAKIĆ, Marin, *Priprava na ženidbu*, VĐSB 123(1995)11,514; ARAČIĆ, Pero, *Zašto i kako pripravljeni mlade za brak i obitelj?*, VĐSB 123(1995)11,515-522. Isti broj donosi i o iskustvima o predbračnim tečajevima u Zagrebu i Krčkoj biskupiji str. 523-529.

¹¹³ *Liječnička svjedodžba u predmetu sklapanja braka*, *Glasnik* 62(1934)13,103; 24,199; *O ispitu zaručnika prema odredbama sv. Stolice*, *Glasnik* 89(1951)9,122-127; 10,137-139; *Slobodni list za vjenčanje*, *Glasnik* 72(1952)6,82-85; *Nadležan župnik za izvide prije vjenčanja*, *Glasnik* 72(1952)5,69-72.

¹¹⁴ MARKOVIĆ, Zvonimir, *Knaus - Oginova teorija s nacionalnog gledišta*, *Glasnik* 64(1936)14,109-111.

¹¹⁵ Ž.A., *K pitanju periodičnog uzdržavanja u braku*, VĐSB 72(1952)5,66; *Planiranje porodaja*, VĐSB 99(1961)2,25-27.

¹¹⁶ ČEKADA, Čedomil, *Još jedan papinski „Non possumus“*, VĐSB 96(1968)9,161-163; S.L. *Dokument - znak protivljenja*, VĐSB 96(1968)7-8,139-140; WEISSGERBER, Stanko, *Iz spilje u sve obitelji. Uz encikliku Humanae vitae*, VĐSB 97(1969)1,7-9; ČEKADA, Čedomil, *Sloboda savjesti. Zlorabe i fallsifikati. Još jedan prilog enciklici „Humanae vitae“*, VĐSB 97(1969)5,93-98; BULAT, Pero, *Instrukcija naših biskupa*, VĐSB 98(1979)2,25-27; PULJIĆ, Želimir, *U obrani života. Uz encikliku „Evangelium vitae“*, VĐSB 123(1995)7-8,360-362.

¹¹⁷ SCHUETZ, Rudolf, *Pobačaj kod Masoreta*, *Vulagte i LXX*, *Glasnik* 63(1935)14,113-115.

kao što su onaj o strogom kažnjavanju¹¹⁸, potrebnom poučavanju i motiviranju¹¹⁹, tumačenju pete zapovijedi¹²⁰, promišljanju uloge žene¹²¹, međusobne podrške obitelji s brojnijom djecom¹²² kao i istraživanjem toga fenomena.¹²³

8.5.4. Zašto je sve manje novih članova obitelji i naroda?

To je pitanje očito zaokupljalo *Glasnik/Vjesnik* od samih početaka, kad su se počele iznositi statistike župa, dekanata i biskupije. U drugom dijelu ovog stoljeća dolazi se do spoznaje da bi se ovu civilizaciju moglo nazvati onom koja se boji djece¹²⁴, a taj strah nastaje iz nezdrave psihoze koju stvaraju parole o ekonomskoj ugroženosti obitelji i čovječanstva.¹²⁵ Ta se svjesna pojava izbjegavanja djece naziva i Maltuzijanizam, koji upravo tu svjesnu odluku propagira na temelju ekonomskih proračunavanja.¹²⁶ Vjerojatno je temeljni pastoralni problem kako dobro utemeljiti, posvijestiti motive glede djece i kako ih učiniti prihvaćenim od što šireg sloja vjernika i pučanstva jednog naroda.¹²⁷

8.5.5. Utemeljenje pastorala braka i obitelji

Svakako da su potrebni dobri temelji za pastoral braka i obitelji, koji nastaju prije svega na temeljima promišljanja o Božem planu o braku i obitelji.¹²⁸ U tom smjeru treba vidjeti ustanovljenje Komisije na najvišoj razini

¹¹⁸ Marković, Zvonimir, *Pobačaj se mora strogo kazniti*, *Glasnik* 62(1934)18,142-144

¹¹⁹ *Planiranje porodaja i pobačaj*, VĐSB 89(1961)3,42-43; GRUIĆ, Franjo, *Radost u djeci?* VĐSB 108(1980)7-8,137-138; HRVATSKI BISKUPI, *Poštujući život, obnavljamo društvo (uz godinu obitelji)*, VĐSB 122(1994)1,10; PULJIĆ, Želimir, *Pravo na život - temelj demokracije i mira. Uz Dan života 4.2.1996.*, VĐSB 124(1996)2,75; BULAT, Pero, *Živjele egipatske babice. Uz godinu djeteta*, VĐSB 107(1979)10,184.

¹²⁰ SRAKIĆ, Marin, prev., *Ne ubij*, VĐSB 124(1996)2,76-81.

¹²¹ VOLARIĆ-MRŠIĆ, Ana, *Žena - nositeljica života*, VĐSB 124(1996)2,93-94.

¹²² JURUN, Elza, *Klub četiri plus*, VĐSB 124(1996)2,94-95.

¹²³ ČRPIĆ, Gordan, *Prilog raspravi o abortusu*, VĐSB 124(1996)2,86-92.

¹²⁴ *Civilizacija straha od djeteta*, VĐSB 89(1961)7-8,117-119.

¹²⁵ BULAT, Pero, *Nezdrava prihoza i krivi ekonomski slogani - glavni uzroci straha od djece*, VĐSB 97(1969)6,117-118.

¹²⁶ *Maltuzijanizam kao pastoralni problem*, VĐSB 90(1962)5,89-74; BULAT, Pero, *Da li je bijal kuga znak progresa ili regresia?*, VĐSB 96(1968)7-8,141-142; 9,164-165; Isti, *Francuska na hladnoj buri razdivljalog neomaltuzijanizma*, VĐSB 96(1968)10, 184-186; 11,203-206; Isti, *Francuska se oslobađa maltuzijanističkog hropca*, VĐSB 96(1968)11,224-226; RADICA, Rafael, *Što potresa Crkvom u Francuskoj?*, VĐSB 105(1977)3,53-54.

¹²⁷ BULAT, Pero, *Sjeme života je izniklo u Francuskoj*, VĐSB 97(1969)2,30-31; Isti, *Zašto Francuska ima više djece?*, VĐSB 97(1969)3,57-58; Isti, *Što nama svećenicima govori aplauz janjevačkih majki papi Pavlu VI?*, 97(1969)4,75-78; ARAČIĆ, Pero, *Posvijestiti, utemeljiti i učvrstiti motive glede djece*, VĐSB 117(1989)2,28,33-35.

¹²⁸ *Što Katolička crkva uči o ženidbi?*, *Glasnik*46(1918)12,94-96; 13,100-103; 14,110,112; 15,120-124; 17,135-138; 18,142-145. KATOLIČKI BISKUPI JUGOSLAVIJE, *O kršćanskom braku i obitelji*,

u Rimu¹²⁹, odnosno stvaranje stručnih instituta za studij bračnoobiteljske stvarnosti i razvoj tog pastora¹³⁰. Osobito važan događaj je i peta Biskupska sinoda o braku i obitelji¹³¹, čija će razmišljanja izaći u pobudnici Ivana Pavla II, *Familiaris consortio - Obiteljska zajednica*, koja će biti povod stručnog skupa u Đakovu u organizaciji Obiteljskog instituta 1981.¹³² I proglašena Međunarodna godina obitelji 1994. godine i pismo Pape Ivana Pavla II. posve naravno nalaze svoje mjesto u *Glasniku/Vjesniku*.¹³³ Iz nekih naslova naslućuje se nepovoljno kretanje bračnoobiteljske stvarnosti i možda i nedovoljnog ozbiljnog i zauzetog sučeljavanja s pojavama i prihvaćanja obveza koje iz toga slijede¹³⁴ kao i neka pitanja usmjerenja za crkveno djelovanje.¹³⁵ Zato je kojiput dobro pogledati iskone i očitati poruke iz početaka i povijesti kršćanstva.¹³⁶

8.5.6. Ostale unutarobiteljske teme

Jedna od tema koja se pojavljuje jest i pitanje emancipacije žene¹³⁷, tema koju će se nastaviti 1987.¹³⁸ Sam papa Ivan Pavao II. svojim obraćanjem pismom izravno ženama,¹³⁹ može se reći da je nadahnuo da se te 1995. godine posvetio tematski broj *Vjesnika* ženama.¹⁴⁰

VĐSB 87(1959)2,19-23; WEISSGERBER, Antun, *Božji naum o obitelji*, VĐSB 110(1982)7-8,130.135-137; KASPER, Walter, *Sakramentalno dostojanstvo ženidbe*, VĐSB 114(1986)6,103-108; HRANIĆ, Đuro, *Nadnaravnost naravi braka i obitelji*, VĐSB 122(1994)3,68; 4,80; 5,110; 6,150; Isti, *Dinamički karakter sakramentalnosti ženidbe*, VĐSB 122(1994)9,214-215.

¹²⁹ BULAT, Pero, *Pro vita familiae (Komisija u Consilium pro laicis)*, VĐSB 97(1969)12,224-226; Isti, *Izvadak iz plodne diskusije (o past. Obi.)*, VĐSB 99(1971)6,116-118.

¹³⁰ U Zagrebu 1971., a u Đakovu 1980. Osnovani su Obiteljski instituti, koji su imali važne studijske i animacijske aktivnosti u bračnoobiteljskom pastoralu u Hrvatskoj. VĐSB 99(1971)7-8,130.

¹³¹ *Obitelj danas.*, 5. Biskupska sinoda završila u Rimu 25.10.1980, VĐSB, 108(1980)11,195.

¹³² MIHALJ, Mirko, *Obitelj u središtu pažnje (Uz simpozij FC)*, VĐSB 112(1984)11,3-5. Nastavit će se brojni stručni i foramcijski susreti i kolokviji o braku i obitelji. Usp. ARAČIĆ, Pero, *Pastoral obitelji. Pastoralni kolokvij*, VĐSB 114(1986)6,118-120; TOMIĆ, Marko, *Metodologija kršćanskog obiteljskog pokreta*, VĐSB 114(1986)108.113-115.

¹³³ PULJIĆ, Želimir, *Papino pismo u Godini obitelji*, VĐSB 122(1994)3,56; SRAKIĆ, Marin, prir. *Uz godinu obitelji*, VĐSB 122(1994)3,58.

¹³⁴ BULAT, Pero, *Da li nam je kičma slomljena...?* VĐSB 98(1970)1,5-6.

¹³⁵ Č., *Za kim ćemo mi? (Nekoliko refleksija uz obiteljski apostolat o.P.Bulata)*, VĐSB 99(1971)11,194-196.200.

¹³⁶ ŠULJAK, Andrija, *Kršćanska obitelj u ranoj Crkvi*, VĐSB 113(1985)2,28-30.

¹³⁷ VINCETIĆ, Alojzije, *Emancipacija žene*, *Glasnik* 46(1918)17,131-134; 22,157-158; 24,175-178.

¹³⁸ VEČKO, s.Snežana, *Žena u Bibliji*, VĐSB 115(1987)5,83-87; A.J., *Žene o sebi, razgovor*, VĐSB 115(1987)5,87-88.93.

¹³⁹ *Pismo pape Ivana Pavla II ženama*, VĐSB 123(1995)9,395-398.

¹⁴⁰ MARIJANOVIĆ, Luka, *Žena u Sv. Pismu*, VĐSB 123(1995)9,399-405; ŠERIĆ, Hrvoje, *Teološko-antropološki identitet žene*, 9,406-411; GALOT, Jean, *Duh Sveti i ženstvenost*, 9,412-420; PERKOVIĆ, Đurica, *Pregled poimanja žene kroz povijest književnosti*, 9,421-423; RALBOVSKY, Rastislava, S

Inače bilo je pokušaja duhovnih obnova posebno za katoličke muževe i žene,¹⁴¹ dok je unutarobiteljskom odgojnom i vjerskom životu posvećen jedan prilog cijele 1977.godine.¹⁴²

Problem odnosa među supruzima i mogućí neuspjesi funkcioniranja braka našli su se već na stranicama drugog godišta *Glasnika*.¹⁴³ U tom pravcu i razmišljanje o dimenziji slavljenja otajstva pomirenja baš u obiteljskoj stvarnosti zasigurno imaju svoju odgojnu važnost.¹⁴⁴ Naravno da su materijali na temu izgradnje partnerstva bračnih parova dragocjen za pastoralno djelovanje¹⁴⁵ kao i prikazi različitih terapija za obitelji.¹⁴⁶ Jedna tema koja nije dovoljno pastoralno promišljena svakako je pitanje pastora rastavljenih i rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih. Tu temu na stranicama *Glasnika/Vjesnika* nalazimo objavljivanjem dokumenta trojice njemačkih biskupa, koji su ujedno i vrlo značajni teolozi našeg stoljeća, naime, SAILERA, LEHMANN i KASPERA.¹⁴⁷ Svakako je to tema pred kojom crkveno djelovanje više ne smije niti može zatvarati oči. Uostalom to je već i Sinoda o obitelji 1980. morala raspravljati, a *Familiaris consortio* u zadnjem dijelu posvetila posebno poglavlje.

Zanimljivo je uočiti da su tzv. međunarodne godine posvećene određenoj temi poneke tematski zajedno proglašavane i od UN i od Crkve. Takva je bila i Godina djeteta i invalida o kojima ima spomena i u *Glasniku/Vjesniku*.¹⁴⁸

radošću biti žena, 9,424-430.

¹⁴¹ *Duhovne konferencije za katoličke muževe i žene u Đakovu*, *Glasnik* 64(1936)1,6-7.

¹⁴² Donosimo naslove istog autora te ime ne ponavljamo, kao niti godište, već samo donosimo broj *Vjesnika* i stranice. TELEKI, Bela, *Stanje kršćanske obitelji*, *VĐSB* 104(1976)3,52-54; *Teološki pristup obitelji*, 4,76-77; *Odgovornost roditelja u odgoju svoje djece*, 5,94-96; *Odgojni zadaci kršćanske obitelji*, 6,114-116; *Obiteljska sredina kao odgojitelj djeteta za vjeru, čvrstoću i vjernost*, 7-8,130-132; *Utjecaj članova obitelji na odgoj djece za život po vjeri, ljubavi, čistoći i vjernosti*, 9,165-167; *Uloga „nagona oponašanja“ u odgoju djece*, 10,192-193; *Kako će kršćanska obitelj proživljavati vjeru?* 11,218-220; *Moliva kršćanske obitelji*, *VĐSB* 105(1977)1,7-8;12-14; *Odgoj za roditeljski poziv*, 2,33-35.

¹⁴³ L.J., *Pokušaj pomirbe među razkolnim supruzi*, *Glasnik* 2(111874)12,98-100.

¹⁴⁴ TELEKI, Bela, *Slavlje otajstva pomirenja i euharistije u obitelji*, *VĐSB* 104(1976)12,242-245; SRAKIĆ, Marin, *prir., Obitelj: mjesto i škola oprašanja i pomirenja*, *VĐSB* 118(1990)2,35-38; 3,48.53-54.

¹⁴⁵ BPC, *Nas dvoje kao bračni par*, *VĐSB* 119(1991)5,Prilog 3,1-4.

¹⁴⁶ LUKAS, Elisabeth, *Model obiteljske terapije usredotočene prema smislu*, *VĐSB* 122(1994)3,53-55.

¹⁴⁷ SAIER, Oskar, LEHMANN, Karl, KASPER, Walter, *Pastoral rastavljenih i ponovno vjenčanih*, *VĐSB*, 122(1994)9,208-213; *Pismo Kongregacije za nauk vjere biskupima Katoličke crkve o pristupanju razvedenih i ponovno vjenčanih vjernika euharistijskoj pričesti*, *VĐSB* 122(1994)11,286-288; SAIER, Oskar, LEHMANN, Karl, KASPER, Walter, *Pastoral rastavljenih i ponovno vjenčanih*, *VĐSB* 123,(1995)1,10-12.

¹⁴⁸ ŠEŠNIĆ, Milan, *Krunica i Godina djeteta*, *VĐSB* 107(1979)10,182-183; BULAT, Stjepan, *Nesretno dijete (Jonatan) (uz Godinu djeteta)*, *VĐSB* 107(1979)12,222-223; *Uz godinu invalida. Invalidi i obitelj*, *VĐSB* 109(1981)11,202-204.

Nailazimo i na još neke teme koje se dotiču obitelji kao što je problem alkoholizma¹⁴⁹, agresivnosti u obitelji¹⁵⁰, televizije u obitelji¹⁵¹ i obitelji koje imaju djecu s teškoćama u razvoju, o čemu je *Obiteljski institut*, između ostalih, ima stručne studijske susrete.¹⁵² Svakako da je tematiziranje mjesta euharistije u stasanju braka i sazrijevanja života obitelji od velike važnosti¹⁵³ da bi obitelj postala gravitacijsko središte ljubavi i imala pravi smisao.¹⁵⁴ Normalno da se nametnuo govor o tome kako raditi s obiteljima¹⁵⁵ tematizirajući s jedne strane roditeljsvo a s druge strane bračno partnerstvo¹⁵⁶, opće odgojnu i vjerski odgojnu dimenziju obitelji.¹⁵⁷ U tom vidu postoje odnosi Crkve, društva, odgojnih ustanova i obitelji, koje treba posvijestiti i pojasniti u međusobnoj suodgovornosti.¹⁵⁸ U tom vidu i znanstveni skupovi, razgovori i promišljanja određenih međudnosa su dobrodošle teme na stranicama *Glasnika/Vjesnika*.¹⁵⁹

¹⁴⁹ ZIRDUM, Ivan, *Alkohol i alkoholizam u Bibliji*, VĐSB 108(1980)6,113,115.

¹⁵⁰ PAŽIN, Zvonko, prir., *Agresivnost u obitelji*, VĐSB 119(1991)11-12, Prilog 6,1-4.

¹⁵¹ PAŽIN, Zvonko, prir., *Djeca i televizija*, VĐSB 119(1991)7-8, Prilog 4,1-4. *Prava mjera televizije u obitelji. Poruka Ivana Pavla II za Dan sredstava društvenog priopćavanja 15.5.1994.*, VĐSB 122(1994)4,78-79.

¹⁵² JARM, Antun, ZOVKIĆ, Marija, HRANIĆ, Đuro, *Susret roditelja i djece s teškoćama u razvoju*, VĐSB 122(1994)7-8,175-178.

¹⁵³ TELEKI, Bela, *Obitelj i Euharistija*, VĐSB 109(1981)7-8,129-131; Isti, *Euharistija i kršćanski odgoj*, VĐSB 109(1981)4,67-68,73-74; AMBROFANIO, A., *Ženidba i euharistija*, VĐSB 115(1987)9,161-164.

¹⁵⁴ LUKAS, Elisabeth, *Obitelj i smisao*, VĐSB 122(1994)2,29-32; Isti, *Obitelj - gravitacijsko središte ljubavi*, VĐSB 122(1884)4,75-77.

¹⁵⁵ TELEKI, Bela, *Neki oblici raada s roditeljima*, VĐSB 108(1980)3,53-55; 5,92.95; 6,116-117.

¹⁵⁶ ARAČIĆ, Pero, *Uspjeli brak - sretna obitelj*, VĐSB 117(1989)1,18.

¹⁵⁷ GRUIĆ, Franjo, *Mjesto i uloga obitelji u našoj katehezi*. 9.KLJŠ - Đakovo 1980., VĐSB 108(1980)9,151-156,160, *Nezamjenjivost obitelji, razg. S Christom Meves*, VĐSB 123(1995)7-8,363-365.

¹⁵⁸ ARAČIĆ, Pero, *Crkva - brak i obitelj*, VĐSB 113(1985)1,14-15; Isti, *Brak i obitelj u našoj župi*, VĐSB 119(1991)9-10, Prilog 5,1-3; NOVAK, Mirko, *Crkva u našim obiteljima*, VĐSB 116(1988)10,180-181; HRANIĆ, Đuro, *Društvo u službi obitelji i poslanje obitelji u društvu*, VĐSB 122(1994)1,20; Isti, *Odnos brak-obitelj u kontekstu društvene zajednice*, VĐSB 122(1994)2,44; Isti, *Obitelj za društvo - društvo za obitelj.* *Susret obitelji Đakovačke biskupije*, VĐSB 122(1994)7-8,172-174.

¹⁵⁹ *Studijski dani Obitelj u Hrvatskoj - stanje i perspektive (program i osvrt)*, VĐSB 122(1994)7-8,200; 9,235; 11,284; P.A..(Pero ARAČIĆ) *Uz međunarodnu godinu obitelji*, VĐSB 108(1980)4,76-78; ŠAGI, Bono Zvonimir, *Obitelj - Crkva - škola*, VĐSB 123(1995)5,240-243; ARAČIĆ, Pero, *razgovori, Suradnike obiteljskog pastorala treba formirati*, VĐSB 114(1986)4,66.75; *Obitelj - ognjište i nasadište vjere*, 5,87-88.93; *Agresivno ponašanje* 7-8,143-144; *Odgoj odraslih u vjeri*, 9,156.161; *O suradnji sestre - župnici*, 115(1987)2,34-37; LORENZETTI, Luigi, *Svećenici sposobni pomagati obiteljima*, VĐSB 123(1995)7-8,371; ŠALIĆ, Jurica, *Vjersko-moralno stanje katoličkih obitelji u Bosni*, VĐSB 110(1980)2,28.33-34; 3,47-48.53;

9. Pastoralna medicina

Zanimljivo je da na stranicama *Glasnika* već u prvim desetljećima susrećemo teme koje pokazuju orijentaciju *Glasnika*: sveukupno prosvjećivanje ljudi vjernika. Tako imamo o prevenciji protiv kolere¹⁶⁰ kao i raspravu o predmetu *Pastoralna medicina* (već 1885), tj. njenom opravdanju i sadržaju.¹⁶¹ Nešto kasnije nastavit će se poneke teme o zdravlju kao što je ona o spolnim bolestima, pušenju i alkoholizmu.¹⁶² Naravno da se pod tim vidom moralo raspravljati i o pilulama¹⁶³, ali i liječnike okupljati i približiti im crkvene pristupe i odgajati za kršćanske stavove.¹⁶⁴ Moderni život sa svim stresnim doživljajima, ratno i poratno stanje kao i nastrane pojave kod određenog postotka ljudi glede religioznog fenomena, opravdavaju razmišljanje o tome što je doista zdrava, a što bolesno natrunjena vjera i dosljedno potrebe da se kroz strukture i stručnost pomogne pogođenim osobama.¹⁶⁵

10. Pojavnost indiferentizma i pluralizma.

Svakako je zanimljivo kako se krajem prošlog stoljeća, a naravno i krajem ovog stoljeća, prosuđuje vjerska situacija. Ovdje se ograničavamo na spominjanje i opisivanje pojave indiferentizma kroz 6 brojeva *Glasnika* 1889. godine¹⁶⁶ da bi se na početku ovog stoljeća govorilo o potrebi prave rekristijanizacije društva.¹⁶⁷ Pred kraj ovog stoljeća posebno su obrađivane tema indiferentizma u pluralističkom društvu kao i problem međusobne tolerancije.¹⁶⁸

¹⁶⁰ *Preventivna sredstva proti koleri i vladanje za vrijeme iste*. Pastoralno - medicinski članak po dr.med. H. Kleinke-u, napisao N.N., svećenik, *Glasnik* 11(1883)14,134-136; 15,141-143.

¹⁶¹ GRUBER, Cvjetko, *Pastoralna medicina*, *Glasnik* 13(1885)6,81-83, 7,88-89.

¹⁶² MATIJEVIĆ, Pavao, *Zakon o spolnim bolestima*, referat na koroni, *Glasnik* 62(1934)18,144-147; *Iz dnevnika jednog pušača*, VĐSB 89(1961)7-8,115-116; BOŠNJAK, Srećko, *Alkoholizam medicinsko-pastoralni problem*, VĐSB 95(1967)12,218-221.

¹⁶³ SIRTORI, Carlo, *Pilula nesloge*, VĐSB 97(1969)9,163-164; BULAT, Pero, *Slušajući liječnike*. VĐSB 97(1969)10,11183-184.

¹⁶⁴ ARAČIĆ, Pero, *Susreti liječnika*, VĐSB 117(1989)12,222.

¹⁶⁵ IVANČIĆ, Tomislav, *Zdrava i bolesna vjera*, VĐSB 124(1996)3,150-153; Isti, *Psihički ili duhovni život*, VĐSB 124(1996)3,162; MARINOVIĆ, Marina, *Centar za duhovnu pomoć*, VĐSB 124(1996)3,161; ZIRDUM, Ivan, *Istinsko liječenje ovisnika - jedino oživljenom vjerom*, VĐSB 124(1996)3,158-160; IVANČIĆ, Tomislav, *Duhovna medicina i hagioterapija*, VĐSB 124(1996)3,154-157.

¹⁶⁶ VINCETIĆ, Alojzije, *O djelah indiferentnih*, *Glasnik* 17(1889)13,154-156; 14,164-166; 15,172-174; 16,180-181; 17,190-191; 19,229-231.

¹⁶⁷ KRETONIĆ, M., *Rekristijanizacija društva*, *Glasnik* 55(1927)3,29-30.

¹⁶⁸ ŠAGI, Bono Zvonimir, *Tolerancija i moralni indifertizam u pluralnom društvu*, VĐSB 123(1995)12,591-594; DOGAN, Nikola, *Tolerancija, pluralizam i dijalog*, VĐSB 123(1995)12,586-590; MARASOVIĆ, Špiro, *Granice tolerancija*, VĐSB 123(1995)12,594-599; PLATZ, Slavko, *Tolerancija*,

11. Pučke misije

Bilo je potrebno vjerski rast u župama poticati različitim načinima, pogotovo kad je u pitanju dio vjernika, koji neredovito prakticira. Upravo u to vrijeme pa do novijeg, pojam misija i pojava misionara imala je određenu privlačnost i okupljala i one koji ne pripadaju intenzivnom segmennu životu vjerske zajednice. Tako u *Glasniku/Vjesniku* imamo prvo napise o poimanju misija¹⁶⁹, detaljna izvješća gdje su bile misije kao i tko su bili misionari te kakav je odaziv bio.¹⁷⁰ Osim što nalazimo stalna izvješća gdje su bile misije javljaju se napisi o učinkovitosti, odnosno što doprinosi toj djelotvornosti.¹⁷¹ No, javlja se i promišljanje o obavljanju tzv. duhovnih vježbi (koje su uglavnom upravljane redovnicima) i na selima za redoviti puk, pa ih se zove i pučkim duhovnim vježbama.¹⁷² Pučke misije su tradicija, koje su do danas ostale u biskupiji, iako se o načinu i razlozima smije pitati.¹⁷³

12. Pobožnosti i hodočašća

Kronološki i na prvom mjestu spominjemo Okružnicu od 3. 7. 1873., kojom se obvezno treba uvesti u svim crkvama pobožnost prema Oltarskom sakramentu.¹⁷⁴ Zatim slijedi vrlo živa aktivnost oko pobožnosti molenja krunice, koje su u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji prethodile Okružnici Leona XIII. Naime, o krunici na stranicama *Glasnika* nailazimo na napise 1880., dok je spomenuta okružnica izašla 1895.¹⁷⁵ Zatim slijedi vrlo intenzivno gibanje oko pobožnosti Srcu Isusovu. Tako, nakon Okružnice o Srcu Isusovu 1882.¹⁷⁶ osnivaju se brojne Bratovštine Presv. Srca i za nekoliko godina donosi

suvoremeni pojam i stvarnost, VĐSB 123(1995)12,575-576; KUŠAR, Stjepan, *Utjelovljenje Sina Božjega - promocija tolerancije?*, VĐSB 123(11111995)12,577-581; MARIJANOVIĆ, Luka, *Tolerancija - Isusov osobni primjer*, VĐSB 123(1995)12,582-586.

¹⁶⁹ ŠTIGLIĆ, Martin, *Nješto o pučkih misijah*, *Glasnik* 5(1877)15,136-137; 16,141-143; GRUBER, Cvjetko, *Pučke misije*, *Glasnik* 7(1879)15,133-134; 16,138-142; 17,148-152; 18,159-160; 20,172-1176; 23,204-207; 24,213-214.

¹⁷⁰ *Glasnik* 18(1890)21,222; 23,241; *Na pr. redovnici sv. Dominika o. Angeo Miškov iz Trogira i o. Jeronim Vlahović iz Starog grada, a misionirali su te godine župe Broda i brodske posavine*.

¹⁷¹ GALOVIĆ, G., *Što valja župnik činiti da misije donesu ploda?*, *Glasnik* 46(1918)3,19-21; 5,35-37; 7,511111-52; 8,58-61; KUKULA, I., *Katolici i misije*, *Glasnik* 53(1925)9,68-70; 15,118-120; 16,125-126.

¹⁷² MATIJEVIĆ, Pavao, *Duhovne vježbe na selu*, *Glasnik* 61(1933)10,78-79; BERTI, Ivan, *Pučke duhovne vježbe*, *Glasnik* 62(1934)7,51-53; 8,58-60; 12,94-96. *Pučke duhovne vježbe*, *Glasnik* 62(1934)5,43-44

¹⁷³ Kard. BEA, razg., *Zašto još i danas misije?*, VĐSB 97(1969)1,12-14.

¹⁷⁴ *Glasnik* 1(1873)14,104-107.

¹⁷⁵ *Nješto o krunici*, *Glasnik* 8(1880)8,68-69; 11,92; LEON XIII, *Gospina krunica u listopadu*, okružnica 28.9.1895, *Glasnik* 23(1895)19,153-165.

¹⁷⁶ Br. 579/1892., *Glasnik* 29(1892)9,107-111.

se pregled o tim pobožnostima u cijeloj biskupiji¹⁷⁷, a tek 1899. slijedi posveta svijeta Srcu Isusovu.¹⁷⁸ Biskup Strossmayer posvećuje i mladež i biskupiju Srcu Isusovu.¹⁷⁹ Svakako među vrlo tradicionalne i omiljene pobožnosti idu hodočašćenja. Hodočašće ima biblijske temelje, a i sam Strossmayer ih je vrlo propagirao te i sam vodio hodočašće u Rim i o hodočašću izdao i zapaženu okružnicu. Tako na stranicama *Glasnika* rano susrećemo tu temu.¹⁸⁰ Hodočašće će se smatrati temom i modernih vremena te će mu se posvetiti dosta prostora i najnoviji cijeli broj *Vjesnika*.¹⁸¹

13. Odgoj mladih

Zadnja desetljeća devetnaestog stoljeća označena su velikim događajima na društvenoj sceni kao što je otvaranje modernog Sveučilišta u Zagrebu 1874. Posve je naravno da izravni akter tih događaja biskup Strossmayer ima posebnu izoštrenost za problem formacije mladih te tako nailazimo na njegove i brojne i vrlo glasovite govore i okružnice koje se tiču općeg i vjerskog odgoja, Sveučilišta i gimnazija.¹⁸² U prvim desetljećima ovog dvadesetog stoljeća na stranicama *Glasnika* nalazimo rasprave o „obospolnim školama“, odnosno o koedukaciji¹⁸³, o čudorednom odgoju u i izvan škole¹⁸⁴, o problemu laičkih škola, što dovodi do upozoravanja tadanje Biskupske konferencije, koja

¹⁷⁷ ŠESTAK, J., *Bratovština presv. Srca, Glasnik* 20(1892)9,116-117; 10,123-125; *Osnutak bratovštine Srca Isusova u Đakovu, Glasnik* 20(1892)13,141-143; *Pobožnost Srca Isusova u biskupiji, pregled, Glasnik* 23(1895)6,64.

¹⁷⁸ LAV 13, *Posveta Srcu Isusovu svijeta, Glasnik* 27(1899)10,85-88.

¹⁷⁹ *Posveta mladeži Srcu isusovu*, okružnica br.482/1990, *Glasnik* 28(1900)9,65-66. KUKULA, Ivan, 70. *Godišnjica konsekracije Đakovačke biskupije Srcu Isusovu (1901.-29.6.-1971.)*, VĐSB 99(1971)6,104-107; Isti, *Kontinuitet u kultu Srca Isusova*, VĐSB 100(1972)1,13-16.

¹⁸⁰ *Nješto o proštenju, Glasnik* 5(1877)18,163-166; Govor Strossmayera u sv. Jeronimu 31.5.1877. hrvatskim hodočasnicima, *Glasnik* 5(1877)17,149-158; *Okružnica o hodočašću u Rim, Glasnik* 16(1888)10,1171-145.

¹⁸¹ BERTI, Ivan, *Hodočašća i pastva hodočasnika, Glasnik* 63(1935)21,166-170; BEZIĆ, Srećko, *Pastoral hodočašća*, VĐSB 105(1977)2,27-28.32; 3,47-48;51; 4,72-74; 5,93-95; 6,112-115; 7-8,139-143; POST, Paul, *Moderni hodočasnici*, VĐSB 125(1997)7-8,445-447; ŠIMIĆ, Josip, *Hodočašća*, VĐSB 125(1997)7-8,435-439. Ovaj je cijeli broj posvećen temi hodočašća.

¹⁸² *Crkva i uzgoj mladeži u pučkoj učioni, Glasnik* 2(1874)21,167-170; 22,175-178; *Tri rieči našem Sveučilištu, Glasnik* 2(1874)23,181-184; 24,190-193; *Glasnik* 3(1975)1,3-7; 2,10-12; *Sveučilišna svečanost, Glasnik* 2(1874)22,178-180; 23,185-188; 24,193-195; *Okružnica br. 1120/1875 o brizi za mlade, Glasnik* 3(1875)21,185-190; *Strossmayer i katolička gimnazialna mladež osječka, Glasnik* 5(1877)4,35-38; Govor prezv. g. b Strossmayera držan u višoj realci osjčkoj, *Glasnik* 5(1877)5,48-50; *Besjeda prigodom posvete i otvaranja nove gimnazije u Vinkovcima*, 4.10.1879., *Glasnik* 7(1879)21,177-188; *Poslanica g.b. J.J. Strossmayera veleuč. g.dr. Gustavu Baronu*, 20.11.1886., *Glasnik* 14(1886)23,236-240; 24,241-248; ŠULJAK, Andrija, *Strossmayer mladima*, VĐSB 113(1985)5,76-77.

¹⁸³ „*Obospolne škole*“, *Glasnik* 41(1913)4,33-35; 5,47-48; ŠMIDT, A., *Koedukacija, Glasnik* 44(1916)18,143-144; 19,151-152.

¹⁸⁴ METZINGER, A., *Vjersko čudoredni odgoj u školi i izvan škole, Glasnik* 55(1927)11,99-103

kršćanskom odgoju mladih posvećuje korizmenu poslanicu.¹⁸⁵ Zanimljivo je vidjeti upozorenja alarmskog tipa za rad s mladima, kao i potrebe pastoralne skrbi za školsku djecu i preko njihovih praznika.¹⁸⁶ Tu još nalazimo rasprave o vrednotama u vjerskom odgoju i o pastvi srednjoškolaca.¹⁸⁷ Iza Drugog svjetskog rata u komunističkom režimu ima malo priloga o mladima. Biskupi tek 1960. izdaju poslanicu o čistoći.¹⁸⁸ U nešto slobodnijim vremenima započinju cjelodnevni susreti mladih na biskupijskoj razini¹⁸⁹, propituje se odnos mladih i Crkve i njihovog religioznog sazrijevanja¹⁹⁰ te promišlja o radu s mladima.¹⁹¹ Inače u prvim desetljećima nalazimo i pedagoški mateijal rađen prema Ohleru.¹⁹²

14. Crkveni pokreti i udruge

Krajem 19. i prvih 30 godina 20. stoljeća na našim prostorima cvjetali su pokreti i udruge. Tako je već 1893. zabilježeno osnivanje društva „Sv. Djetinjstva Isusova“¹⁹³, da bi u prvim desetljećima 20. stoljeća nastala prava eksplozija muških i ženskih Marijinih kongregacija¹⁹⁴, Katoličke akcije¹⁹⁵, Udruga katoličkih učiteljica¹⁹⁶, Društvo Presv. Oltarskog sakramenta¹⁹⁷, organiziranje Katoličkog dana i Euharistijskih kongresa.¹⁹⁸ U dva navrata se

¹⁸⁵ Š.A, *Lajička škola*, Glasnik 56(1928)23,189-191; EPISKOPAT KRALJEVINE JUGOSLAVIJE, *O kršćanskom odgoju mladeži*, Glasnik 58(1930)4,25-29.

¹⁸⁶ *Spasimo mladež*, Glasnik 24(1904)3,18-20; 4,25-26; KLEIN, Teodor, *Briga za školsku djecu preko praznika*, Glasnik 59(1931)11,95.

¹⁸⁷ BEGOVIĆ,I., *Nauka o vrednotama i vjerski odgoj*, Glasnik 66(1938)16,126-129; 17,142-149; IVIČIĆ, Adam, *Duhovna pastva srednjoškolske omladine*, Glasnik 67(1939)21,167-168; 22,174-176.

¹⁸⁸ BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Mladeži o čistoći*, Glasnik88(1960)1,1-8.

¹⁸⁹ ARAČIĆ, Pero, *Susret mladih - Đakovo 1987.*, VĐSB 115(1987)7-8,144. To je bio prvi. MADŽAREVIĆ, Marija, *Održan 7. Susret mladih u Vinkovcima*, VĐSB 124(1996)6,392.

¹⁹⁰ TRSTENJAK, Tonči, *Mladi i Crkva*, VĐSB 117(1989)7-8,123-126; ČRPIĆ, Gordan, *Religijske tendencije srednjoškolske omladine*, VĐSB 123(1995)10,459-471; Isti, *Bližnji u perspektivi srednjoškolaca*, VĐSB 125(1997)7-8,458-463; 9,557-563;

¹⁹¹ NOVAK, Mirko, *Razmišljanja o pastoralnom radu s mladeži*, VĐSB 123(1995)10,473-474; DOGAN, Nikola, *Duhovne obnove za mlade*, VĐSB 113(1985)5,78-79.

¹⁹² *Pedagogičke crtice (po Ohleru)*, Glasnik 12(1884)9,117-119; 10,125-128; 11,131-133.

¹⁹³ Glasnik 21(1893)7,90.91-92; 97. 98-99.

¹⁹⁴ FLODIN, Stjepan, *I. sastanak ženskih Marijinih kongregacija naše biskupije*, Glasnik 46(1918)15-16,127-128.

¹⁹⁵ *Okružnica o organizaciji Katoličke akcije*, Glasnik 53(1925)24,185-186; *Katolička akcija u dakovačkoj biskupiji*, Glasnik 54(1926)2,15-18.

¹⁹⁶ *Sastanak hrvatskih Katoličkih učiteljica u Vinkovcima*, Glasnik 48(1920)15-16,70-71.

¹⁹⁷ MIHALYFI, A., „*Društvo presv. Olt. Sakramenat“ i pastoracija*, Glasnik 49(1921)23,184-186; 24,190-191.

¹⁹⁸ MARTIN; F., *Katolički dan*, Glasnik 52(1924)14,110-112; *Katolički dan u Vinkovcima*, Glasnik 55(1927)8,65-66; 10,81-91; *Euharistijski sastanak u Osijeku*, okružnica, Glasnik 52(1924)6,41-43;

opisuju i zadaci „Opus Dei“¹⁹⁹ te prenose informacije o laičkom organiziranom apostolatu u Grčkoj.²⁰⁰ Opisivani su i najnoviji pokreti kao što je Neokatekumenski i Schoenstadtski i opća povijesna te današnja pravno praktična strana i stanje pokreta²⁰¹, što svjedoči o *Vjesnik*ovoj otvorenosti.

15. Redovnice i redovnici u pastoralu

Poznato je da su redovnice i redovnici nastajali okupljeni karizmatičkim osobama i oko posebne ideje, područja, kojem bi se posebno posvećivali. No, u našim područjima, nakon Drugog svjetskog rata, mnogo časnih sestara ali i redovnika našlo se „silom prilika“ u izravnom župskom pastoralu. To je dovelo i do promišljanja tog novog stila življenja i pomirenja s vlastitom karizmom. Na stranicama *Glasnik/Vjesnika* nalazimo dijelom informativan materijal, ali i vrlo otvorena promišljanja o mjestu i ulozi redovnica i redovnika u novoj demokratskoj situaciji i mogućnostima vraćanja iskonskoj karizmi vlastitog utemeljitelja.²⁰²

16. Neposredni suradnici u pastoralu

Tema suradnika bila bi vrlo zanimljiva za svakog istraživača i mogao bi iz tih materijala mnogo toga odčitati. I oskudan materijal govori za sebe. Ovdje idući kronološki nalazimo 1876. godine sačinjen Statut Crkvenog odbora, kojeg čine 2 crkvena oca, koji se zovu tutori²⁰³, a stvaranje nove strukture pod nazivom (župna) pastoralna vijeća javljaju se kao tema tek 70-tih godina ovoga stoljeća, a odrednice Zakonika kanonskoga prava iz 1983. donose se 1996.²⁰⁴ O

Katolici (Euh. Kongres kao duh. obnova), *Glasnik* 52(1924)11,81-82; 12,89-90; 12,93-94; 14,105-106; 16,121-122; 17,132-133.

¹⁹⁹ Što je zapravo *Opus Dei*?, VĐSB 89(1961)10,145-146; BOŠNJAK, Srećko, „*Opus Dei*“ - povijest i duhovnost, VĐSB 112(1984)2,36-37; 3,61-62.

²⁰⁰ *Laički apostolat u Grčkoj*, VĐSB 89(1961)9,132-134.

²⁰¹ ARGUELLO, Kiko, *Kratki prikaz neokatekumenskog puta*, VĐSB 112(1984)2,32-33.34; Schoenstadt. *apostolski pokret*, VĐSB 115(1987)9,155-156; ŠEŠO, Ivan, *Katolički pokret u Osijeku*, VĐSB 115(1987)12,224-225; *Pokreti i udruženja u Crkvi*, VĐSB 123(1995)4, 205-216.

²⁰² *Redovnici i pastva*, VĐSB 89(1961)2,19-21; *Prvi protestantski redovnici i redovnice*, VĐSB 89(191161)7-8,108-109; JAN, *Suradnice*, VĐSB 112(1984)10,1111183-184; MIJOČ, s. Maneta, *Redovnica u župskom pastoralu*, VĐSB 115(1987)2,23-26; SRAKIĆ, Marin, *Redovnica u službi katehizacije*, VĐSB 115(1987)2,27-28.33; MANDARIĆ, Valentina, *Redovnice u pastoralnom poslanju Crkve u Hrvata*, VĐSB 125(1997)10,591-598; ŠAGI, Bono Zvonimir, *Redovnice u župnom pastoralu*, VĐSB 125(1997)=10,604-607; HRANIĆ, Đuro, *prir., Stvaralačka vjernost*, VĐSB 125(1995)10,619-638.

²⁰³ *Crkveni odbor*, *Glasnik* 20(1982)4,72.-73

²⁰⁴ ČEKADA, Čedomil, *Pred problemom pastoralnih vijeća*, VĐSB 98(1970)7-8,139-146; Isti, *I prije „Župskih vijeća“*, VĐSB 99(1971)5,89-91; ARACIĆ, Pero, *Susret članova župskih vijeća*, VĐSB 118(1990)6,114, Isti, *Župsko pastoralno vijeće župniku i zajednici teret ili znak njihove crkvenosti?*,

drugim neposrednim suradnicima, kao što su ministranti, katehete te druge različite službe, na žalost, vrlo je malo sadržaja i to tek u novije vrijeme. Tako je briga za ministrante po redosljedu među prvima.²⁰⁵ Zatim slijedi promišljanje o svim službama i njihovoj raznolikosti²⁰⁶ da bi u najnovije vrijeme bilo promišljanja i o stalnom đakonu i izvanrednom djelatniku pričesti²⁰⁷ te kateheti, odnosno vjeroučitelju.²⁰⁸ Napokon i službe čitača kao i voditelja crkvenog pjevanja dobivaju formativne sadržaje.²⁰⁹

17. Promišljanja o pastoralnom djelovanju

Svakako treba naglasiti da je redoviti suradnik i pisac *Glasnika* bio i u to vrijeme nositelj najvažnije Katedre pastoralne teologije KBF Sveučilišta u Zagrebu dr. Martin ŠTIGLIĆ. Postao je već u 4. godini izlaženja redoviti suradnik pišući priloge pod naslovom „Crtice iz pastorala“. Budući da su te „crtice“ vrlo raznolike sadržajima i da će biti spomenuti i u okviru drugih tema, ovdje spominjemo prve priloge s tematikom koja sugerira neka rješenja za slučajeve po sebi rubne.²¹⁰ *Glasnik* iza 1900. objavljuje rubriku „Pastoralna razmatranja“²¹¹ s vrlo različitim temama. Daljni naslovi su „Iz pastoracije“ odnosno „Iz duhovne pastve“.²¹² Slijede teme o dušobrižničkim dužnostima

VĐSB 119(1991)4,67-68. *Odredbe za Župna vijeća: Pastoralno i ekonomsko*, VĐSB 124(1996)5,286-287; NOVAK, Mirko, *Mjesto i uloga Župnog pastoralnog vijeća*, VĐSB 124(1996)5,275-277; ŠAGI, Bono Zvonimir, *Župna pastoralna vijeća i njihovi problemi danas*, VĐSB 124(1996)5,278-282; HRANIĆ, Đuro, *prir., Što je sa Župnim pastoralnim vijećima?* VĐSB 124(1996)5,288-296.

²⁰⁵ *Pastorizacija naših ministranata*, VĐSB 76(1948)4,43-46; *Obred oblačenja i primanja ministranata*, 76(1948)5,66-69; *Ministranti*, VĐSB 90(1962)6,90-92; 7-8,112-114; 9,132-134; 11,166-167; 12,179-180.

²⁰⁶ SRAKIĆ, Marin, *Različite službe u Crkvi*, VĐSB 124(1996)6,382; DOGAN, Nikola, *Službe u Crkvi*, VĐSB 124(1996)6,383-388; SCHEFFCZYK, Leo, *Različitost u službama: laici, dakoni, svećenici*, VĐSB 125(1997)6,364-369.

²⁰⁷ ARAČIĆ, Pero, *Trajni đakonat u Crkvi - zov našeg vremena*, VĐSB 119(1991)5,88.93-94; *Isti, Izvanredni služitelj pričesti*, VĐSB 119(1991)6,108.113.

²⁰⁸ *Poslanje i zadaća katehete u svjetlu poslanica sv. Pavla*, VĐSB 89(1961)9,123-124; ARAČIĆ, Pero, *Tko je mjerodavan navjestitelj?*, VĐSB 122(1994)11,301-313; *Seminar za vjeroučitelje*, 12. I 13. 4. 1991., VĐSB 119(1991)5,96-97.

²⁰⁹ TOMIĆ, Marko, *Seminar za liturgijske čitače i voditelje crkvenog pjevanja*, VĐSB 118(1990)3,40.

²¹⁰ ŠTIGLIĆ, Martin, *Crtice iz pastorala, Pouka onima, koji vjeru mienjaju*, *Glasnik* 4(1876)11,82-84; *Isti, Pouka odmetnikom od katoličke vjere*, 12,89-92; 13,98-99; *Isti, Postupak s uznicima i na smrt osudjenima*, 14,105-108; 15,114-118.

²¹¹ *Dušobrižništvo*, *Glasnik* 31(1903)6,45-47; 7,52-53; 8,60-61; GALOVIĆ, Grga, *Pastoralna razmatranja*, *Glasnik* 36(1908)2,13-15; 4,30-31; 11,86-88; *Pastoralna razmatranja*, *Glasnik* 42(1914)3,30-31; 6,55-57; 9,78-79; *Glasnik* 43(1915)14,113-114; 16,129-130.

²¹² ANDERLIĆ, Vilko, *Iz pastoracije*, *Glasnik* 44(1916)5,33-34; 7,55-56; GALOVIĆ, Grga, *Iz duhovne pastve*, *Glasnik* 44(1916)16,124-126; 17,131-132; *Iz duhovne pastve. Naši filijali*, *Glasnik* 45(1917)8,58-59.

kao i putovima pastoraciji.²¹³ Naslućivanje o djelomičnom poznavanju stvarnosti tvrdnje su koje traže pastoralna istraživanja. Tu nalazimo još nekoliko općenitih natpisa.²¹⁴ Poneki teolozi su znali postavljati u pitanje pastoralku kao znanost i imali teškoća teološki utemeljiti crkveno djelovanje. Zato je to promišljanje uvijek dobrodošlo, bilo da se radi o općenitom bilo o pokoncilskom naglasku ili određenim smjernicama za pastoralne planove.²¹⁵ Svakako da je promišljanje cjelokupne crkvene prakse daleko od poželjnog pa se pojavljuju i novi pristupi koji žele harmonički i organski povezati sve u jednu cjelinu pa tako i nailazimo na promišljanje o „zajedničkom pastoralu“, koje je kao pomoćni zagrebački pomoćni biskup pokušavao plasirati Mijo ŠKVORC.²¹⁶ Naravno da je potrebno premisliti vezu i kršćanskog pa i pastoralnog djelovanja s izvornim kriterijem, koji su putovi do čovjeka, kako planirati pastoralno djelovanje.²¹⁷ Očito je da u crkvenom djelovanju ima izazova ali i dvojbi i da je pitanje kako biti u koraku s vremenom.²¹⁸ Normalno je da postoje i nastaju modeli pastoralnog djelovanja, ali je uvijek pitanje pravog cilja i prožetosti duhovnošću koja vodi k živoj zajednici.²¹⁹ Tako se crkveno djelovanje ne bi smjelo pretvoriti u „pastoral šaltera“ već bi crkveni djelatnici trebali njegovati pravo kršćansko gostoprimstvo i susret te tako omogućiti istinski i osobni susret.²²⁰ Naravno da se tu dotiče pitanje duhovnog vodstva.²²¹ Pastoralno djelovanje u suvremenom svijetu traži mnoge suradnike i

²¹³ ČORDAŠIĆ, A., *Dvije važne dušobrižničke dužnosti*, Glasnik 53(1925)20,156-157. BERTI, I., *Putovi pastoraciji*, Glasnik 56(1928)22,184-185; 23,193-196;

²¹⁴ *Otvorenim očima*. (O potrebi pastoralnih promatranja), VĐSB 89(1961)12,179-181; *Pastoralna taloženja*, Glasnik 90(1962)12,182-183; *Strukturalizam kao pastoralni problem*, VĐSB 96(1968)1,10-11; KRIBL, Josip, *Marginalije uz pastoralne probleme*, VĐSB 97(1969)2,32-33; *Dušobrižništvo - briga za ljude*, VĐSB 97(1969)10,85.

²¹⁵ KOPIĆ, Ivan, *Teološki smisao pastoralnog djelovanja*, VĐSB 104(111976)1,7-8;12-15; 2,25-27; TELEKI, Bela, *Pastoralni rad u svjetlu Koncila*, VĐSB 197(1979)1,13-15; BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Smjernice za pastoralni plan*, VĐSB 104(1976)7-8,128-130; RADIŠIĆ, Cvitan, *Uravnotežena pastva*, 111(1983)6,112-114.

²¹⁶ ŠKVORC, Mijo, *Zajednički pastoral*, VĐSB 1101(1973)7-8,123-126; 10,173-175; 11,201-203.

²¹⁷ BALOBAN, Josip, *Biblija kao kriterij kršćaninog djelovanja i mišljenja*, VĐSB 115(1987)11,11191-194; 12,211-214; ARAČIĆ, Pero, *Pastoral - otvaranje čovjeka*, VĐSB 117(1989)10,179-180; Isti, *Putovi čovjeku*, VĐSB 119(1991)1,7-8,13; Isti, *Kako voditi rad u malim skupinama*, VĐSB 119(1991)3,Prilog 1,1.

²¹⁸ NOVAK, Mirko, *Izazovi i dileme današnje pastoralne prakse*, VĐSB 124(1996)10,567-570; IVANČIĆ, Tomislav, *Pastoral ukorak s vremenom*, VĐSB 124(1996)7-8,453.

²¹⁹ SRAKIĆ, Marin, *Modeli pastoralnog djelovanja*, VĐSB 124(1996)10,550; BUENTER, Willy, *Na putu prema živoj zajednici. Protiv rezignacije u Crkvi*, VĐSB 124(1996)10,571-574; DEINZER, Klemens, *Bez cilja je svaki put „pravi“*. *Duhovnost i organizacija u vodenju zajednice*, VĐSB 124(1996)5,283-285.

²²⁰ BALOBAN, Josip, *Važnost svakog pojedinačnog dušobrižničkog susreta*, VĐSB 119(1991)6,103-106; 7-8,123-128; Isti, *Osobni pristup dušobrižnika u pastoralnom djelovanju*, VĐSB 1323(1995)7-8,340-343.

²²¹ ŠPEHAR, Milan, *Duhovno vodstvo*, VĐSB 123(1995)7-8,344-352; PAŽIN, Zvonko, *Temeljna opredjeljenja duhovnog vode*, VĐSB 123(1995)7-8,353-359.

upravo nužno se nameće ekipni rad. Za to imamo i pravne temelje kao i nužni preduvjet a to je zajedništvo.²²² Svakoj zajednici bilo biskupijskoj bilo župnoj nužno su potrebni pastoralno planiranje i pastoralni programi. U tom vidu Đakovčka i Srijemska biskupija pa tako i njeno glasilo imaju pionirskih pokušaja, koje su darivali putem *Vjesnika* i široj crkvenoj javnosti.²²³ Naravno da je župna zajednica u središtu očekivanja da ispuni tolike zahtjeve današnjeg crkvenog djela, te ju valja premišljati u njenim strukturama, djelatnicima, ali i nadilaziti teškoće koje se nužno javljaju.²²⁴

18. Selo i grad u pastoralnom djelovanju

Često se može čuti da nam je crkveno djelovanje djelomično sposobno odgovoriti na zahtjeve ambijenta u kojem se zbiva. U *Glasniku* se tematiziranje grada kao problema javlja tek 1919. godine, a ozbiljnije promišlja osamdesetih i devedesetih, dakle pred kraj ovog stoljeća. Iz naslova se može vidjeti da se pokušalo uočiti što se događa sa životom u gradu, kako se religiozni fenomen donešen urbanizacijom sa sela održava, kakav je uopće profil čovjeka u gradu.²²⁵ Zanimljivo da je tek jedan prilog o selu kao pastoralnom problemu.²²⁶ Kad bi se interpretirao ovaj podatak odnosa priloga o selu i gradu, izlazi da pastoral na selu dobro funkcionira i da se za njega prikladno pripremaju djelatnici, dok to ne bi bio slučaj za rad u gradovima!?

²²² ZEC, Slavko, *Pravni temelji ekipnog pastoralnog rada*, VĐSB 125(1997)6,375-377; BADURINA, Vlatko, *Suradnjom do kvalitetne zajednice*, VĐSB 125(1997)6,378-383; HRANIĆ, Đuro, prir., *Zajedništvo u pastoralu*, VĐSB 125(1997)6,387-393.

²²³ ARAČIĆ, Pero, *Planiranje pastoralnog djelovanja: Kako i zašto?*, VĐSB 119(1991)2,27-28;33-34; *Pastoralni program 1991*, VĐSB 119(1991)3,47; ARAČIĆ, Pero, *Oživljavanje nekih pastoralnih aktivnosti*, VĐSB 121(1993)4,57-58; JARM, Antun, prir., *Biskupijski pastoralni program za 1994.*, VĐSB 122(1994)3,65; VĐSB 122(1994)4,922-93; *Danas moramo znati što nam treba sutra*, VĐSB123(1995)4,217-224;

²²⁴ ŠAGI, Bono Zvonimir, *Župa u svjetlu pastoralnih zahtjeva današnjice*, VĐSB 125(1997)6,370-374; GALEKOVIĆ, Marijan, *Krik za župu*, VĐSB 125(1997)9,543-546; ŠIMEK, Monika, *Zajednica promatrana kao socijalna grupa*, VĐSB 125(1997)6,384-386; NOVAK, Mirko, *Barikade i blokade na području pastorala*, VĐSB 122(1994)4,88; 5,114; 6,154; 7-8,181; 9,219; 10,249; 11,304; 12,355.

²²⁵ MARTINČEVIĆ, Franjo, *Pastoracija naših gradova*, *Glasnik* 47(1119919)1,5-6; 2,11-13; 3,21-22; 4,29-32; 6,44-45; VALIDŽIĆ, Mirko, *Pastoral grada i mi*, VĐSB 106(1978)3,52-54; NOVAK, Mirko, *Nešto o pasorizaciji gradske župe*, VĐSB 112(1984)9,160-162; ŠTUMFOL, Božica, *Psihološki profil čovjeka u gradu*, VĐSB 125(1997)9,526-529; NIMAC, Stipe, *Grad - izazov za pastoralni rad*, VĐSB 125(11997)9,530-535; ŠAGI, Bono Zvonimir, *Župa i pastoralna problematika grada*, VĐSB 125(1997)9,536-539; NOVAK, Mirko, *Pastoralni zadaci i izazovi gradske župe*, VĐSB 125(1997)9,540-542; HRANIĆ, Đuro, prir., *Suradnja u gradovima*, VĐSB 125(1997)9,437-556; JUKIĆ, Jakov, *Religija u gradskim prostorima*, VĐSB 125(1997)9,521-525.

²²⁶ ČEKADA, Čedomil, *Selo, Aktualan pastoralni problem*, VĐSB 105(1977)12,216.221-222.

19. Pastoral i inkulturacija

Već početkom stoljeća nalazimo promišljanja o modernosti kulture i kako se pastoral u njoj snalazi.²²⁷ Nakon Drugog vatikanskog sabora i *Evangelii nuntiandi* Pavla VI. Tema odnosa kultura i naviještanja te stvarne inkulturacije radosne vijesti, nalazi se, istina ne tako obilna materijalom, na stranicama *Vjesnika*.²²⁸

20. Crkva i politika

Ova tema nije posebno zastupljena obilnijim materijalom. Istina pri kraju 19. stoljeća nalazimo napis o odnosu crkvenog djelovanja i politike.²²⁹ Nadolaskom višestranačja i demokracije, pojavkom slobodnih izbora, naravno da su bila potrebna promišljanja o slobodi, o pravnoj državi, ali i o novom pozicioniranju Crkve i njenog djelovanja u demokratskom društvu.²³⁰ U tom vidu ponuđeni materijali su korisni i pravodobni.

21. Paternalizam u crkvenom djelovanju

Ovo je vrlo zanimljiva tema i prvi put sučeljena u stranicam ove revije. Treba priznati da je to bilo hrabro, izazovno, ali i potrebno. To je po sebi napast svakog odraslog, koji ima „podređene“ i za njegovanje pravog partnerstva i suradnje ovaj materijal vrijedi na mnogim razinama.²³¹

²²⁷ ŠARČEVIĆ, Dominko, *Moderna kultura i pastorizacija*, *Glasnik* 55(1927)20,170-172.

²²⁸ DOGAN, Nikola, *Kultura i inkulturacija radosne vijesti*, VĐSB 113(1985)9,126-129; ĆURIĆ, Ivan, *Poslanje Crkve: Naviještanje kao inkulturacija*, VĐSB 118(1990)5,87.92-95; 6,115-118; 7-8,138-141; SRAKIĆ, Marin, *Evangelizacija kulture*, VĐSB 123(1995)1,2-3; DOGAN, Nikola, „U potrazi za izgubljenim Bogom“. *Drugi bečki kongres kulture 28.-30.11.1996.*, VĐSB 125(1997)2,126-129.

²²⁹ BABIĆ, Stjepan, *Dušobrižje i politika*, *Glasnik* 26(1898)19,171-173.

²³⁰ STRES, Anton, *Crkva i izbori*, VĐSB 118(1990)2,26-28; PELLEGRINO, Giuseppe, *Sloboda: čovjekova obveza*, VĐSB 116(1988)6,114,119; ŠOMUNDŽA Drago, *Pravna je država temelj odnosa*, VĐSB 124(1996)7-8,431-433; SCHALL, James, W., *Katoličanstvo i oblici demokracije*, VĐSB 124(1996)7-8,422-430; ŠAGI, Bono Zvonimir, *Proročka uloga Crkve u društveno-političkoj stvarnosti Hrvatske*, VĐSB 124(1996)7-8,434-439; ŠAGI, Bono Zvonimir, *Evangelizacija javnosti u Hrvatskoj*, VĐSB 124(1996)10,561-566; ŠARČEVIĆ, IVAN, *Esej o kršćanskoj obnovi našega naroda i Crkve*, VĐSB 124(1996)10,551-560.

²³¹ GRUDEN, Vladimir, *Paternalizam, da ili ne?*, VĐSB 124(1996)11,619-621; MIKIĆ, Mijo, *Paternalizam u dušobrižništvu*, VĐSB 124(1996)11,621-623; ŠAGI, Bono Zvonimir, *Paternalizam i nova svijest crkvenosti*, VĐSB 124(1996)11,624-627. ŠARČEVIĆ, Ivan, *Povratak oca. Lice i naličje (anti)paternalizma*, VĐSB 124(1996)11,628-832.

22. Gradnja, održavanje i ukrašavanje liturgijskih prostora

Naravno da je dužnost predvodnika crkvene zajednice brinuti i o održavanju crkve i župske kuće. Iscrpne upute nalazimo 1877.²³² Vrlo je zanimljivo da je spomenuti pastoralist Martin ŠTIGLIĆ u svom nizu „Crtice iz pastorala“ 1879. gotovo u svim brojevima donio priloge o povijesti gradnja crkvi, o svim potrebnim redosljedima u gradnji i uređivanju crkava.²³³ Tu je mjesto i o promišljanju o odnosu Crkve i suvremene umjetnosti i umjetničkom stvaranju u svjetlu teološkog promišljanja, ali i kritički o gradnjama crkava u novom društvenom kontekstu.²³⁴

23. Propovijedanje i građa za njega

Glasnik/Vjesnik kao neposredni pratilac ponajviše svećenika nije mogao izostaviti temu propovijedanja i s teoretskog vidika, ali i pružajući konkretne materijale. Tako već u petom broju prvog godišta nalazimo naslov „Predmeti homiletički i katehetečki“ uz preporuke i prikladnih knjiga za to područje.²³⁵ Već sljedeće godine nalazimo teme o dužini i pripravi propovijedi²³⁶, o potrebi prikladnih pomoći i nekim propustima propovjednika.²³⁷ 1903. nalazimo tri priloga upravo pod naslovom „Homiletika“ kao sinonim za liturgijsko propovijedanje.²³⁸ Poslije nailazimo na nekoliko tema koje se odnose na propovjednikovu osobu i zapažanja o propovijedanju.²³⁹ Govor drugima i teološki izričaji pitanje je razumijevanja i osuvremenjavanja našeg propovjedničkog izričaja.²⁴⁰ Da bi se i stručno pomoglo usavršavati

²³² J.M., *Dužnosti župnikove glede popravka župske crkve i župskog doma*, *Glasnik* 5(1877)23,213-214; 6(11878)1,5-6; 3,21-22; *Kako bi se crkvena zgrada od vlage sačuvati dala*, *Glasnik* 11(1883)15,143-144.

²³³ ŠTIGLIĆ, Martin, *Crtice iz pastorala*: o gradnjama, blagoslovima i ukrašavanju crkvenih prostora, *Glasnik*, 6(1879)4,39-41; 8,74-76; 9,74-76; 10,92-95; 11,100-101; 12,106-107; 13,114-116; 14,123-124; 19,168; 20,169-172; 24,214-218. *Glasnik* 8(1880)9,77-79; 10,83-85; 11,92-95.

²³⁴ *Katolička Crkva i suvremena umjetnost*, VĐSB 90(1962)2,31-32; MIZ, Roman, *Kršćanska etnografija - nova teološka disciplina*, VĐSB 107(1979)9,164-165; GAJŠAK, Marijan, *Umjetničko stvaralaštvo u svjetlu teologije*, VĐSB 118(1987)6,103-106; *Naše sakristije*, VĐSB 90(1962)12,181; ŠAGI, Bono Zvonimir, *Gradnja crkava u novom društvenom kontekstu*, VĐSB 124(1996)2,100.102.

²³⁵ *Predmeti homiletički i katehetečki*, *Glasnik* 1(1873)5,38-40; 6,46-47; 7,55-56.

²³⁶ *Kako dugo propovijedati?* *Glasnik* 2(1874)1,7-8; 9,74-75; 10,81-83.

²³⁷ SERKULJ, St., *Hrvatski propovjednik*, *Glasnik* 4(1876)22,175; *O napasti, kojim je izvržen propovjednik*, *Glasnik* 7(1879)9,86-88; 10,95-96; 11,101-102; 12,108-109.

²³⁸ *Homiletika*, *Glasnik* 31(111903)12,93-96; 16,126-127; 17,133-134.

²³⁹ *Mladi Demosten*, VĐSB 91(1963)12,202-203; *Nekoliko primjedbi na današnje propovjedništvo*, VĐSB 91(1963)4,68-71; 5,95-98; *Propovjed*, VĐSB 92(1963)7-8,145-146; KRIBL, Josip, *Laik o našem propovijedanju*, VĐSB 101(1973)5,95-98; 6,118; 7-8,141-143; ZIRDUM, Ivan, *Kako danas propovijedati?*, VĐSB 103(1975)11,224-226; LEWEK, Antoni, *Propovjednikova osoba*, VĐSB 107(1979)7-8,129-131.

²⁴⁰ ŠOLA, Ivica, *Osuvremenjenje jezika - izazov vjeri?*, VĐSB 123(1995)3,123-125.

propovjednike bilježimo i izvještaj o Homiletsko - liturgijskom tečaju u Zagrebu, koji očito pokušava sučeliti ukupno liturgijsko zbivanje i u njemu eminentni govor homiliju.²⁴¹ Zanimljivo je da od početka izlaženja *Glasnik/Vjesnik* donosi preporuke za propovjedničku literaturu domaću, ali i stranu. Treba reći da je periodika „*Katolički propovjednik*“ izlazila u Đakovačkoj biskupiji i da ju je uređivao Hinko HLADAČEK župnik u Gradištu. Već 1890. Nailazimo na redovite pirloge za pripremu propovijedi koje donosi Matija PAVIĆ, a i kasnije redovito se upozorava na novu propovjedničku literaturu²⁴². Ponovni kontinuirani doprinos u građi za propovijedanje *Glasnik/Vjesnik* uspostavlja 1971. pod nazivom VERBUM, građa za propovijedi. Rubrika dobiva novo ime 1975: PREDICATE EVANGELIUM. 1979 opet novo ime te rubrike SLUŽBA RIJEČI, građa za propovijedi i današnji naslov RIJEČ, homiletska građa počima 1985.²⁴³ Važno je zapaziti i vrednovati ovaj kontinuitet od 26 godina redovitog pripremanja građe za pomoć propovjednicima.

24. Unutarbiskupijska komunikacija i potrebna infrastruktura

Biskup Strossmayer je poznat, a možda do danas nedostignut, po svojim pastirskim pismima. Znano je da su svećenici prepisivali ta pisma i tako ih imali kao materijale za propovijedi i nalazili u njima upute. Isto je bilo i s drugim uputama. Strossmayer je bio svjestan da ne postiže dovoljnu dinamičnost i protočnost vlastitih zamisli i ideja i to izričito u prvom broju *Glasnika* u uvodu i kaže: „Koliko su puta okružnice prešnije cilj svoj promašile“.²⁴⁴ Između ostaloga zato biskup ustanovljuje *Glasnik* a kasnije i tiskaru²⁴⁵ da bi odgovorio pastoralnim obvezama i mogao komunicirati s biskupijom, ali i šire. U prvoj godini izlaženja a u drugom broju objavljuje se redosljed komuniciranja u biskupiji s rokovima kada se i po kome imaju predati određeni izvještaji.²⁴⁶ Možemo reći da zametak istine o važnosti pisane riječi i tiskarstva nalazimo u

²⁴¹ VĐSB 91(1963)3,58.

²⁴² PAVIĆ, Matija, *Sustav nedjeljnih perikopa*, *Glasnik* 18(1890)br.10-20, što je isti autor nastavio u 1891. godini od 13-20. broja. *Propovjednici i priručnici za propovijedi*, VĐSB 90(1962)4,58-59; BABIĆ, Anđelko, *Nova propovjednikova literatura*, VĐSB 111(1983)4,77-78.

²⁴³ *Verbum*, građa za propovijed, VĐSB 99(1971)12,217-221. *Predicate evangelium* 1975. *Služba riječi*, građa za propovijedi od 1979. *Riječ*, homiletska građa od 1985. godine.

²⁴⁴ *Glasnik* 1(1873)1,1.

²⁴⁵ LACKOVIĆ, Marinko, *Biskupijska tiskara u Đakovu*, *Glasnik* 42(1914)20-21,175-177.

²⁴⁶ *Glasnik* 1(1873)2,9.

ovim pothvatima uz *Glasnik*. Tako će i *Glasnik/Vjesnik* u jubilarnoj godini svoj 3. broj posvetiti tisku, naravno posebno vjerskom.²⁴⁷

I drugi mediji u demokratskim društvima sudjeluju u stvaranju općeg ozračja. Crkva je već preko 30 godina ustanovila Svjetski dan sredstava priopćavanja i tom zgodom slala upute za promišljanje.²⁴⁸ U našim prostorima, nakon vrlo nespretnih pojava i neukusnog predstavljanja crkvenog života na TV i radiju, bilo je potrebno donijeti i upute svećenicima i izmijeniti iskustva.²⁴⁹ *Vjesnik* je također tematski obrađivao pitanje komunikacije i Crkve kao i stvarnost medijskog predstavljanja Crkve u Hrvatskoj.²⁵⁰

25. Biskupijska sinoda

U Okružnici br. 287/1874. Biskup Strossmayer postavlja teme za svećeničke korone. Pod br. II. stoji „Quis finis et quae utilitatis synodorum diocesanorum? Quis habet jus eas cogendi? Qui sunt ad eas vocandi? Quae sunt et quae non possunt esse objecta illarum? Quis in illis jure voti decisivi gaudet?“²⁵¹ Nešto kasnije imamo niz napisa pod naslovom Diecezanske sinode.²⁵² Od tada više ne susrećemo spominjanje sinode za našu biskupiju. U jednom natpisu 1981. spominje se 400 godišnjica Sinode svećenika u Srijemu u Bapskoj 30.8.1581.²⁵³ Novo spominjanje o potrebi biskupijske sinode bilo je

²⁴⁷ MIHALJEVIĆ, Vine, *Vjerski tisak*, VĐSB 125(1997)3,155-158; ZIRDUM, Ivan, *Pisana riječ u službi pastoralu*, VĐSB 125(1997)3, 159-161; MIHALJ, Mirko, *Pastoral vjerskog novinstva*, VĐSB 125(1997)3,162-165; MIKLENIĆ, Ivan, *Koliko znači vjerski tisak u našem pastoralu?*, VĐSB 125(1997)3,166-168; NOVAK, Mirko, *Uloga župnog lista u izgradnji župne zajednice*, VĐSB 125(1997)3,169-171; LABAŠ, Danijel, *Pastoral i mediji*, VĐSB 125(1997)3,150-154; HRANIĆ, Đuro, *Pastoral vjerskim tiskom*, VĐSB 125(1997)3,172-176.

²⁴⁸ VĐSB 121(1993)6,111-112.

²⁴⁹ *Određnice o TV i radio emisijama.*, VĐSB 122(1994)2,34., *Vjerske emisije na radiju*, VĐSB 122(1994)4,93-94.; *Jedno iskustvo s radijom*, VĐSB 121(1993)4,65-67

²⁵⁰ TENŠEK, Tomislav Zdenko, *Teologija i antropologija Communio et progressio i Aetatis novae*, VĐSB 123(1995)4,183-185; SRAKIĆ, Marin, *Mass-media i Crkva*, VĐSB 123(1995)4,162; VRHOVSKI, Suzana, *Mediji na području Hrvatske biskupske konferencije*, VĐSB 123(1995)4,185-186; LABAŠ, Danijel, jr., *Mogućnost i problemi Crkve u masovnim medijima*, VĐSB 123(1995)4,167-172; JUKIĆ, Jakov, *Sociologija religije u obavijesnim sredstvima*, VĐSB 123(1995)4,177-182; ŠAGI, Bono Zvonimir, *Okolnosti novog vremena svijeta u kojem dominiraju obavijesna sredstva*, VĐSB 123(1995)4,163-166; HENAN, Ernst, *Tko govori u ime Katoličke crkve u medijima?*, VĐSB 123(1995)4,173-176; JARM, Antun, *Izješćivanje iz vjerskog i crkvenog života*, VĐSB 123(1995)4,188-189.

²⁵¹ *Glasnik* 2(1874)6,44.

²⁵² *Glasnik* 10(1882)5,69-74; 6,77-81; 7,88-90; 8,93-96.

²⁵³ *Sinoda svećenika u Srijemu 1581. godine*, VĐSB 109(1981)5,86-87.

23.12.1995.²⁵⁴ da bi to postala tema Prezbiterskog vijeća 13.4.1996.²⁵⁵ Toj temi posvećeni su i neki naslovi u br. 4.1997.²⁵⁶

26. Caritas

Karitativno djelo u crkvenom djelovanju ponajviše su ostvarivale određene udruge ili zajednice. U vrijeme komunističkog režima nije bio moguć sustavan i javan karitativni rad ni na biskupijskoj ni na župnoj razini. Demokratska vremena su otvorila tu mogućnost brige za potrebne u punom smislu riječi, pa će tijekom Domovinskog rata biti naprečac organiziran Caritas i u biskupiji i u župama i regijama biskupije. U tom vidu započinje se sustavnije i eklezijalnije ostvarivati jedna bitna dimenzija kršćaninovog postojanja i crkvenog djelovanja.²⁵⁷

27. Domovinski rat

Moramo neizbježno pokazati koliko je i kako *Vjesnik* pratio zbivanja agresije na Hrvatsku i koliko je oslikavao stanje u ratom najviše stradaloj biskupiji u Hrvatskoj.

Prvo želimo da budu nekako poredani ratni izvještaji koji su se našli na stranicam *Vjesnika*.²⁵⁸ Tu su za zapaziti dva objavljena apela i to Vijeća biskupske konferencije Europe u Pragu²⁵⁹, koje je zasjedalo 7.-12.9.1993., i apel biskupa Vrhbosanske metropolije te stradanjima o Banjalučkoj biskupiji.²⁶⁰ Dok su se u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini odvijale ratne strahote vjernici

²⁵⁴ VĐSB 123(1995)1,46.

²⁵⁵ HRANIĆ, Đuro, *Biskupijskom sinodom ususret trećem tisućljeću*, VĐSB 124(1996)5,317.

²⁵⁶ SRAKIĆ, Marin, *Biskupijska sinoda*, VĐSB 125(1997)4,219; DOGAN, Nikola, *Eklezijalno značenje biskupijske sinode*, VĐSB 125(1997)4,222-224; ŠULJAK, Andrija, *Sinoda na području Đakovačke ili Bosanske i Srijemske biskupije*, VĐSB 125(1997)4,231-234.

²⁵⁷ ARAČIĆ, Pero, *Karitas u župskoj zajednici*, VĐSB 119(1991)3,46-47; Isti, *Solidarnost - tražena krepost*, VĐSB 119(1991)11-12,180-181; REBIĆ, Ivica, *Caritas u Đakovačkoj i srijemskoj biskupiji*, VĐSB 121(1993)7-8,142-143; ČORLUKA, Petar, *Caritas zahtijeva profesionalni pristup. Djelovanje vinkovačkog Caritasa*, VĐSB 122(1994)10,268-269.

²⁵⁸ *Rat protiv Hrvatske*, VĐSB 119(1991)9-10,16; *Posljedice rata do 10.12.1991*, VĐSB 119(1991)11-12,173-174,179; SRAKIĆ, Marin, *Ratna stradanja u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji*, VĐSB 120(1992)8-9,95-102,107-113; BOGDANIĆ, Stjepan, *Ranjeno srce i duša Osijeka*, VĐSB 121(1993)5,88-91; PRANJIĆ, Tadija, *Uništavanje sakralnih objekata u Vinkovcima i okolici*, VĐSB 121(1993)6,113-115; DEVIĆ, Antun, *To može samo mržnja . Rušenje crkve u Jarmini*, VĐSB 121(1993)7-8,146-147; MIHALJEVIĆ, Ante, *Župa Nuštar u ratnom vremenu 1991.-1993*, VĐSB 121(1993)11,218; 12,243-344; VRBANIĆ, Andrija, *Ivanovac nikada više Jovanovac*, VĐSB 122(1994)1,18-19

²⁵⁹ *Apel za mir u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini*, VĐSB 121(1993)10,178.

²⁶⁰ „Ubija se oružjem i glađu“, VĐSB 122(1994)2,26; *Stradanja u Banjalučkoj biskupiji*, VĐSB 123(1995)6,313.

katolici u Srijemu, posebno Hrvati, otjerivani su sa svojih ognjišta, iako tamo nije bilo ratnih operacija. Tako je Srijem iseljavan, unatoč svim mogućim apelima te je osuđen na umiranje.²⁶¹ Brojni su i izvještaji o pastoralnom radu s prognanicima u njihovim prognaničkim naseljima.²⁶² Pokušavalo se misliti kako se suočiti s, kako smo onda mislili, skorim povratkom i kako osigurati i materijalnu potporu. Tako je nastao „Projekt selo“, koji je izišao na njemačkom, francuskom, engleskom, talijanskom, španjolskom i katalonskom i u tom projektu je prvi put spomenuta sintagma „Krov nad glavom“ a tu ideju kasnije uzima Austrijski Caritas za svoju ideju vodilju „Dach über Kopf“.²⁶³ Istovremeno se na stranicama *Vjesnika* obrađuju i teme mira i ali i posljedica ratnih zbivanja.²⁶⁴

28. Rijetko obrađivane teme

Pravednosti radi moramo u jednoj grupi spomenuti one teme koje su jednom ili dva puta našle svoje mjesto u *Vjesniku*. Kao ilustraciju, bez opterećenja potpune iscrpnosti, uzimamo problem alkoholizma²⁶⁵, različitih magijskih pojava i prakticiranja²⁶⁶, feministički pokret²⁶⁷, crkveni rad s vojnicima²⁶⁸, migracija²⁶⁹, turizma²⁷⁰ te droga.

²⁶¹ ŠPANOVIĆ, Eduard, *Župnikovo pismo patrijarhu Pavlu*, VĐSB 120(1992)6-7,89; *Apel za zaštitu ljudskih prava vjernika u Srijemu*, VĐSB 121(1993)5,74; KLJAJIĆ, Marko, *Župa koju su osudili Hrtkovci*, VĐSB 121(1993)10,195-196; 11,219-220

²⁶² REBIĆ Adalbert, *Prognani i izbjeglice briga Crkve*, VĐSB 122(1994)12,334-336; GEJZA Varga, *Pastoralni rad među izbjeglicama i prognanicima u Madarskoj*, VĐSB 121(1993)5,80

²⁶³ „Projekt selo“, VĐSB 120(1992)8-9,113. Autor ideje i tekstova je Pero Aračić.

²⁶⁴ BELJAN, Josip, *Pravedan rat ili nepravedan mir?* VĐSB 120(1992)5,54-59-60; ŠOLA, Ivica, *Preduvjeti mira u novogodišnjim porukama Ivana Pavla II*, VĐSB 120(1992)6-7,71-75; HOHNJEC, Nikola, *Strpljenjem usuret pravednom rješenju rata*, VĐSB 121(1993)3,29-32; PULJIĆ, Želimir, *Vapaji Ivana Pavla II za mirom. Analiza poruka Ivana Pavla II upućenih za Dan mira 1978-1996.*, VĐSB 124(1996)2,103-105.; MATIJEVIĆ, Ivan, *Psihička doživljavanja u domovinskom ratu*, VĐSB 122(1994)12,337-340.

²⁶⁵ ZIRDUM, Ivan, *Je li alkoholizam u nas pastoralni problem?*, VĐSB 107(1979)3,56-57.

²⁶⁶ GRBAC, Josip, *Okultizam - spiritizam - sotonizam*, VĐSB 124(1996)10,591-598.

²⁶⁷ ČEKADA, Čedomil, *Ženo, velika je tvoja vjera* (o kat. Fem.), VĐSB 93(1965)3,48-49; Isti, *Katoličke feministkinje*, VĐSB 106(1978)2,36-38.

²⁶⁸ *Pastorizacija vojnika - Cura militum*, VĐSB 65(1933)18,140-141.

²⁶⁹ FRANULIĆ, Josip, *Jedan aspekt konkretne pastoralne problematike*, VĐSB 111(1983)11,197-198.

²⁷⁰ WEISSGERBER, Stanko, *U bujici turizma*, VĐSB 95(1967)7-8,123-125.

Zaključak

Obrađivati ovako kompleksnu temu u rasponu od 125 godina nije jednostavno. Pokušali smo poredati priloge po pastoralnim temama i unutar tih tema pratiti ih kronološki. Tako se, uz pomoć obilnih bilješki, može dobiti uvid u pastoralnu tematiku u užem smislu u *Glasniku/Vjesniku*.

U radu smo pastoralne teme u užem smislu poredali u 28 naslova, a 29. naslov spominje teme koje su vrlo rijetko spomenute, svega jednom ili dva puta.

Očito je da u tolikoj obimnoj građi nije bilo moguće ulaziti u prosudbu kvalitete svih spomenutih priloga. To će se morati raditi po određenim temama. No, i tada ih se treba uvijek smještati u duh vremena kada su nastajali i tadanje crkvene prakse.

Glasnik/Vjesnik je, i kad nije imao i od kada ima podnaslov „pastoralni“, bio pastoralni časopis. To je očito iz doista brojnih priloga koji promišljaju samo crkveno djelovanje, preduvjete i nositelje, pastoralno planiranje, zajednički pastoral, strukture, organizaciju.... U užem smislu pastoralnih priloga je oko 1500.

Isto tako *Glasnik/Vjesnik* vrlo veliku pozornost pridaje segmentu naviještanja, pogotovo propovijedanju. Uz priloge teoretske i načelne naravi, mnogi više je građe za pripravu propovijedi, a zadnjih 26 godina kontinuirano. Takvih materijala je oko 1900.

Od ostalih velikih tematika za uočiti je da je tematika vezana uz brak i obitelj razmjerno dobivala dosta prostora počev od demografskih praćenja pa do danas. To je znak da je *Glasnik/Vjesnik* prati i propitivao stvarnost Hrvatskog naroda u kojem je Crkva ucijepljena i u kojemu djeluje.

Daljni sklop tema koje označuju *Glasnik/Vjesnik* jest opća i vjerska formacija vjernika i to odraslih. To je naglasak, koji također pokazuje razumijevanje i uočavanje stvarne situacije vjere i opće kulture u prosječnog našeg čovjeka. U tom kontekstu treba vidjeti i teme naviještanja i izdavaštva, pa i pojavu *Glasnika*. Tu vidimo i velike teme laikata i crkvenih pokreta.

I pitanje socijalnog nauka Crkve ima zapažen prostor i pionirsku ulogu u nas.

Promatrano pak sa stajališta zastupljenosti pastoralne tematike u užem smislu može se primijetiti da je vrlo malo obrađivan pastoral sakramenta krštenja, zatim ne previše potvrde, odnosno inicijacije, iako nešto priloga ima u novije vrijeme.

Kad gledamo *Glasnik/Vjesnik* s aspekta suradnika u segmentu pastoralnih tema, onda se može ustvrditi da su to bila gotovo redovito najjača pera iz

Hrvatskog corpora određenog vremena. Povremeno je bilo i prijevoda, ali i inozemnih suradnika, koji su naručeno pisali za *Glasnik/Vjesnik*.

Ostaje veliki posao vrednovanja *Glasnika/Vjesnika* po temama ali i određenim vremenskim razdobljima. Bez obzira na uspone i padove sigurno je ipak jedno, da je *Glasnik/Vjesnik* imao i ima svoje mjesto u corpusu Hrvatskog naroda i da je doprinio razvoju i kvaliteti crkvenog djelovanja.

I TEMI PASTORALI NEL SENSO STRETTO NEL GLASNIK/VJESNIK DURANTE 125 ANNI

Riassunto

I temi pastorali durante 125 anni di Glasnik/Vjesnik si elaborano raggrupandoli secondo i temi pastorali e dentro di quali lo si segue cronologicamente. Così, con l'aiuto di molte note bibliografiche, si vuole entrare nella abbondante tematica di Glasnik/Vjesnik.

Nel lavoro presente i temi pastorali nel senso stretto sono raggruppate in 28 titoli, e 29. titolo menziona gli temi elaborate raramente, una o due volte.

In questo materiale abbondante non è stato possibile entrare nella valutazione della qualità di tutti gli articoli. Questo si potrebbe fare secondo i temi. Però, anche allora si devono mettere nello spirito di quel tempo e di parassi ecclesiale d'allora.

Glasnik/Vjesnik anche quando non aveva e quando aveva sottotitolo „pastorale“ era pastorale. Questo è chiaro da veramente numerosi studii dove si studiano le pratiche ecclesiastiche, gli presupposti e soggetti, pianificazione pastorale, pastorale d'insieme, le strutture, organizzazione, annuncio, demografia, pastorale della famiglia, giovani, formazione degli adulti, dottrina sociale, l'educazione dei giovani, movimenti ecclesiali,, cultura e inculturazione...

Guardando Glasnik/Vjesnik dall'aspetto dei collaboratori quasi regolarmente sono più forte nomi dal corpo nazionale croata di differenti epoche. Da tempo a tempo si trovano anche le traduzioni e anche lavori originali degli scrittori stranieri.

Rimane da fare un grande lavoro di valutare Glasnik/Vjesnik secondo gli temi differenti ma anche secondo differenti epoche. Senza negare le cadute ed salite e sicuramente si può dire uno che il Glasnik/Vjesnik aveva ed ha un posto proprio nel corpo di popolo croato e che ha contribuito allo sviluppo e qualità di lavoro pastorale.